

KRONIKA

WYIMKI Z KALENDARZA SOCJOLOGII POLSKIEJ

1864 [140 lat temu]

□
„Zasłużony profesor heidelberski, dał inicjatywę do nowych uzupełnień nauki. Odnosi się to mianowicie do propozycji jego utworzenia gałęzi nauk o towarzystwie (*Gesellschafts Wissenschaften*) jako postaci zupełnie odrębnej z jednej strony od sfery życia państwowego, a z drugiej od życia indywidualnego” – napisał dr Antoni Białecki, profesor Szkoły Głównej, w przedmowie do przetłumaczonej przez siebie na język polski *Encyklopedii umiejętności politycznych*, dzieła niemieckiego prawnika pozytywisty Roberta von Mohla.

A. Białecki: Tłumacz do czytelnika. W: R. Mohl: Encyklopedia umiejętności politycznych. T. 1 Warszawa 1864 Nakł. i druk S. Orgelbranda, s. XIX

□
Ukazuje się we Lwowie drugi zeszyt części pierwszej (t. 1) *Historii cywilizacji w Anglii* Thomasa Henry Buckle'a, w tłumaczeniu Władysława Zawadzkiego. „Nowość poglądów, śmiałość wniosków [...] zwróciły uwagę świata na to zjawisko na polu historii, ekonomii, etnografii, statystyki i filozofii” – pisano na łamach „Biblioteki Warszawskiej” (1863 t. 2 s. 549). W Polsce praca cieszyła się ogromną popularnością, stała się jedną ze sztandarowych pozycji ekspansji światopoglądu pozytywistycznego.

Zob. A. F. Grabski: Warszawscy entuzjaści H. T. Buckle'a. Z dziejów warszawskiego pozytywizmu. Kwart. Hist. 1969 z. 4 s. 853–864

□
„Znowu wracałem [od 1864] do socjologii” – notował przebywający na zesłaniu Bolesław Limanowski. „Rozpocząłem ją pisać na nowo. Zakres moich wiadomości znacznie się rozszerzył. Przeczytałem w tym czasie kilka ważnych dzieł w tym przedmiocie [...]. Były to dzieła Queteleta, statystyka Wappensa, *Polityczna ekonomia* Jana S. Milla w tłumaczeniu francuskim [...]. Sprowadziłem polski przekład *Historii cywilizacji w Anglii* Buckle'a – wówczas był wyszedł tylko tom pierwszy”

Bolesław Limanowski: Pamiętniki. Warszawa 1957 t. 1 s. 384

Przekłady na język polski:

Buckle Henryk Tomasz: Historia cywilizacji w Anglii podług drugiego wydania oryginału angielskiego przełożył Władysław Zawadzki. – Lwów [1863]–1864 Karol Wild T. 1 Cz. 2. – s. 241–424

Mill Jan Stuart: O wolności. Przekł. z ang. Juljusz Starkel. – Lwów: Karol Wild. 242 s.

1874 [130 lat temu]

[2 III]

„Znaczenie szczególnych, czyli specjalnych nauk prawnych wzrasta się prawie z każdym dniem” – pisał Józef Kasznica. Wśród nauk tych, obok ekonomii społecznej i psychologii – dostrzega – „objawiają się już pewne nowego zawiązki, mianowicie w tzw. fizjologii społeczeństwa, fizyce społecznej, a nawet w owej, po barbarzyńsku nazwanej *socyologii*”.

Kilka uwag z powodu niektórych pism filozoficzno-prawnych, wydanych w ostatnich latach. Gazeta Sądowa Warszawska 1874, nr 11, s. 81

[IV]

Socyologia, czyli nauka o społeczeństwie, pióra Lorenza von Steina, wiedeńskiego ekonomisty i socjologa, to pierwsza z wydanych w języku polskim książek ze słowem „socjologia” w tytule.

Została ona przyjęta u nas z widocznym sceptycyzmem – „boimy się – pisał jeden z recenzentów – aby się nie skończyła cała doniosłość tego dzieła na utworzeniu nowej katedry, bez większego wpływu na rzeczywistość” (s. 290–91). Większym sceptykiem jest recenzent „Biblioteki Warszawskiej” – „powstają coraz to nowe *logie*. [...] Nikt przecież twierdzić nie będzie, że twórcy tych, nieraz dość dziko brzmiących nazw, utworzyli nowe umiejętności; dali oni tylko specjalne nazwy podziałom od dawna istniejących nauk. [...] Jego *Socyologia*, którą usiłował podnieść do godności nowej nauki, nigdy nią nie będzie” (s. 472–73).

L. Powidaj: Przegląd Polski 1874 s. 290–293; F. Z.: Biblioteka Warszawska 1874, t. 4, s. 470–75

[4 IX]

„Liczba i jakością obserwatorów społecznych warunkuje się rozumne życie i racjonalny postęp społeczny – napisano na łamach „Opiekuna Domowego”. A więc panowie korespondenci i panowie producenci artykułów społecznych – potrzeba nam stosunki krajowe badać w najdrobniejszych szczegółach,

badać je z gruntu i badać wszędzie, potrzeba nam kształcić się na prawdziwych obserwatorów społecznych” (s. 297).

K. Jeleński: Obserwatorzy społeczni. Opiekun Domowy 1874 nr 37 s. 296–298

[X]

W Krakowie wychodzi pierwszy numer „Przeglądu Krytycznego” (ukazywał się w latach 1874–1877), który – według zapowiedzi redakcji – „podać będzie sprawozdania z całego piśmiennictwa naszego a z obcych o tyle o ile one z naszym w pewnym [...] zostają związku.” Redakcja wyróżniła 15 działów piśmiennictwa, a wśród nich także „Nauki społeczne” (obok m. in. działu „Nauki prawne i polityczne”), w którym zamieszczano recenzje dzieł z zakresu ekonomii społecznej, statystyki oraz socjologii.

[XI]

„Młoda nauka ma to do siebie, że konkurs na rozwiązanie jej zagadek [...] wiecznie wakuje. W niej żaden temat nie zostaje nigdy ostatecznie opracowany. Ciągłe przybywają coraz nowe pomysły, coraz to nowe odkrycia, coraz nowe rozumowań postacie. W mało której zaś młodej umiejętności, panuje taki ruch jak w socjologii. Systematy i hipotezy falą wpływają do tej dziedziny.

A. Świętochowski: Zarys traktatu socjologii (Esquisse d'un trait de sociologie, par Guarin de Vitry, 1874). Przegląd Tygodniowy 1874 nr 47 s. 399

[]

„Zachęceniu obudzonym od pewnego czasu w ogóle naszym zaciekawieniem do nauk społecznych” – tak uzasadniali „słuchacze prawa” Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego motywy dokonania przekładu dzieła Adolfa Quételeta *Układ społeczny i jego prawa*.

Quetelet Adolf: Układ społeczny i jego prawa. z fr. przełożyli z upoważ. aut. słuchacze prawa. – Warszawa: Cels Lewicki. 266, 11 s.

Wydawnictwa książkowe:

Oczapowski Józef B.: Wpływ klimatu na państwo. Studium politycznej fizjologii. Kraków 1874 D.E. Friedlein 88 s.

Orzeszko Eliza: Kilka słów o kobietach. Warszawa 1874, 218 s. [Wyd. II]

Przekłady na język polski:

Drobisch Moritz Wilhelm: Statystyka moralności i wolności woli ludzkiej. Przekł. z niem. Zygmunt Szumiński. Warszawa [1874], 124 s.

Stein L[orenz]: Socyologia czyli nauka o społeczeństwie. przeł. [z niem.] D[aniel] F[reudenson]. Warszawa 1874 S. Czarnowski, M. Godlewski. VI, 396 s.

Quetelet Adolf: Układ społeczny i jego prawa. z fr[ancuskiego] przełożyli z upoważnienia autora słuchacze prawa. Warszawa : Cels Lewicki. 266 s.

Schmoller Gustaw: O wynikach statystyki zaludnienia i obyczajów. Tłum. z niemieckiego. Warszawa 1874 Spółka Wydawnicza 29 s.

1884 [120 lat temu]

[23 I]

Przebywający w Lipsku Ludwik Krzywicki wysłał do Fryderyka Engelsa list zawierający prośbę o zezwolenie na druk przekładu na język polski *Kapitału*, dzieła zmarłego przed dziesięcioma miesiącami Karola Marksa.

Korespondencja Krzywickiego z Engelsem. Myśl Filozoficzna 1956 nr 3 s. 55

[II]

„To dopiero „socylogię” Comte mieni być najwyższą swoją kreacją, wieńcem i owocem usiłowań swych filozoficznych” – napisano na łamach „Biblioteki Warszawskiej”. Ta nowa nauka – kontynuowano – „od tylu pokoleń po dziś dzień na próżno oczekiwana, [ta] wielka «fizyczno-biologiczna umiejętność społeczna», zatopiona [jest] w mniej niż miernej rozprawie historyzoficznej *Kurs filozofii pozytywnej* nazwanej „socylogią”.

J. T. Hodi [J. Tokarzewicz]: Zarys filozofii rodzimej. Biblioteka Warszawska 1884 t. 1 s. 28

[30 III]

„...Nie twierdzą jednak – pisał Bolesław Prus w swojej *Kronice* – ażeby naukowe postępy dokonywane gdzie indziej nie znajdowały w tym kraju zwolenników. Owszem, właśnie w bieżącym tygodniu przywieziono z Berlina do Warszawy pierwszą parę butów z papierowymi podeszwami, co niewymowną radością napełniło tutejszych wydawców, nie wiedzących, co zrobić z książkami, szczególnie naukowymi. Teraz już nie będą mieli kłopotu, a i niejedyn z naszych elegantów będzie mógł mówić o sobie, że «dużo korzystał z logiki Baina albo z socjologii Spencera»,».

B. Prus: *Kroniki*. Warszawa 1958 t. 7 s. 82–83

[III]

W Krakowie ukazuje się pierwszy tom (styczeń/marzec) „Przeglądu Powszechnego”, pisma wydawanego przez ojców Jezuitów. W słowie od redakcji, skreślonego przez ks. Mariana Morawskiego, czytamy m.in.: „Ponieważ postępy umiejętności z rozwojem życia społecznego w ścisłym stoją związku, otwie-

ramy nasze łamy kwestiom naukowym, mianowicie doniosłym i aktualnym, które postęp nauki zaznaczają – i tu nihil humani alienum putamus: spodziewamy się, że teologia i historia, filozofia i etnografia, estetyka i nauki przyrodnicze wystąpią kolejno w naszym piśmie [...]. Przede wszystkim podnosić i opracowywać chcemy zasadnicze kwestie społeczne tj. zagadnienia i interesa, które w życiu społeczeństw mają właściwe pole, ale których korzeni trzeba szukać w religii i filozofii, a ostatnie wyniki spotyka się w ekonomii i polityce. Od końca przeszłego wieku, kiedy zaczęto w teorii i czynie cały ustrój społeczny przerabiać i na nowych opierać posadach, zagadnienia te, wiecznie ważne, bo szczęścia ludzkości wprost dotyczące, zaczęły coraz więcej mężów nauki zaprzętać; dziś wreszcie, kiedy widmo socjalizmu stanęło na widnokręgu, stały się one piekące i świat zalekniiony zadaje sobie pytanie, czy same podwaliny nowożytnego układu społecznego są dobrze postawione i na prawdzie oparte”.

Pismo antycypowało idee encykliki *Rerum novarum* Leona XIII, udostępniło łam pierwszym u nas pracom z zakresu katolickiej nauki społecznej i socjologii chrześcijańskiej.

M. Morawski: Cel i zadanie „Przeglądu Powszechnego”. *Przegląd Powszechny* 1884 t. 1 s. 3

[III]

Napoleon Hirszband (Cezary Jellenta) zwraca uwagę na nową książkę Nikołaja Kariejewa *Asnawnyje waproxy filozofii istorii* (Moskwa 1883 t. 1–2), profesora Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, uwzględniającego w swoich wykładach także socjologię, który w pracy tej dokonał krytycznego przeglądu osiągnięć socjologii, historiozofii i filozofii historii na polu „syntezy badań nad dziejami ludzkości”. Hirszband z uznaniem podnosi krytycyzm autora wobec znanych pisarzy (Buckle’a, Comte’a, Drapera, Spencera i innych), identyfikując się z poglądem, iż „społeczeństwo wyrasta na niwie wzajemnego oddziaływania osobników, dzięki ważnemu czynnikowi pomocniczemu: «tradycji towarzyskiej», przekazywaniu od jednego do drugiego pokolenia pewnych nabytków socjalnych i duchowych. Dopóki jej nie ma może być tylko mowa o zgromadzeniach zwierząt. [...] Dopiero wytworzenie pewnego nieruchomego, że się tak wyrazimy, mienia, jakim jest niezależna od niedługowieczności jednostek kultura i urządzenie – warunkuje społeczeństwo”.

N. Hirszband: Synteza badań filozoficznych nad dziejami ludzkości. *Ateneum* 1884 t. 3 s. 111

[V]

W Genewie ukazuje się pierwszy numer czasopisma „Walka Klas”, będącego politycznym i teoretycznym organem I Proletariatu (w okresie do czerwca

1887 roku wydano 30 numerów). Redaktorem był Stanisław Mendelson. Z piśmieniem współpracował m. in. Ludwik Krzywicki. Na łamach czasopisma opublikowano szereg prac socjologicznych Fryderyka Engelsa, Karola Kautskiego, Piotra Ł. Ławrowa i innych.

[Wiosna]

Spod prasy drukarskiej (w Lipsku) wychodzi zeszyt pierwszy (tomu I) polskiego przekładu *Kapitału* Karola Marksa. Z języka niemieckiego tłumaczyli: Mieczysław Brzeziński, Stanisław Krusiński, Ludwik Krzywicki, Kazimierz Pławiński, Kazimierz Puchewicz, Józef Siemaszko. Całość redagował Ludwik Krzywicki, który wspominał po latach: – „Pierwsza setka egzemplarzy powędrowała w sposób nielegalny do Torunia [...]. Stamtąd Leon Chamski (bodaj pseudonim) przeszfarcował Marksa do Warszawy. Koszta były znaczne, ale dobrze, że obyło się bez ofiar. Cała ta konspiracja okazała się niepotrzebna, bo w parę tygodni później cenzura przepuściła pierwszy zeszyt”.

L. Krzywicki: Z dawnych wspomnień: Jak wydawano *Kapitał* Marksa. Wiedza 1908 t. 1 s. 525–529 [Toż też: Wspomnienia. Warszawa 1958 t. 2 s. 231–5]

[6 VII]

W Bernie ginie w wieku 26 lat śmiercią samobójczą Szymon Dickstein (Jan Młot), działacz socjalistyczny, publicysta, propagator marksizmu, tłumacz prac o tematyce społecznej i biologicznej.

[2 X]

– „Kogo kochać, dla kogo działać, w co wierzyć?” – pytał Jan Karpowicz w liście skierowanym do Elizy Orzeszkowej.

– „Na to tymczasem innej odpowiedzi nie znam, jak tę, którą dał Comte: – ludzkość! Tyle zadań społecznych, politycznych, moralnych, naukowych przed nami” – odpowiadała Orzeszkowa.

Eliza Orzeszkowa: Listy. Wr. 1956 t. 3 s. 402

Wydawnictwa książkowe:

Skarżyński Witold: Siedem odczytów od r. 1879 do r. 1882. Poznań 1884
Nakładem autora 282 s.

Żychliński Ludwik: Rzecz o postępie. Poznań 1884, 147 s.

Przekłady na język polski:

Girand-Teulon Alexis: Początki rodziny – stany społeczne poprzedzające ustrój patryarchalny z fr [ancuskiego] przeł. T. Ws. Warszawa BUDG 187 s.

Laveleye Emile de: Socjalizm społeczny. Przekł. z 2-go wyd. fr [ancuskiego]. Warszawa : Gebethner i Wolff. XLI, 294 s.

Marx Karol: Kapitał: krytyka ekonomii politycznej. Przeł. [z niem.] Mieczysław Brzeziński, Stanisław Krusiński, Ludwik Krzywicki, Kazimierz Pławiński, Kazimierz Puchewicz, Józef Siemaszko. Red. Ludwik Krzywicki. Lipsk 1884 E.K. Kasprzewicz, Warszawa M. Arct T. 1 Księga 1: Wytwarzanie kapitału VII, 325 s.

Spencer Herbert: O wychowaniu umysłowym, moralnym i fizycznym. Przekł. [z ang.] Michał Siemiradzki. Warszawa Gebethner i Wolff 271 s.

Spencer Herbert: Wstęp do socjologii. Przekł. z oryg. [ang.] Henryk Goldberg. Warszawa Gebethner i Wolff 438 s.

Spencer Herbert: Zasady etyki. Z 3-go wyd. oryg. ang. przeł. Jan Karłowicz. Warszawa Sp-ka Nakładowa. 310 s.

1894 [110 lat temu]

[III]

Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana w tomie 13 zamieszcza dwa hasła poświęcone Augustowi Comte. „Prawa historycznego nie odkrył – pisał Jan Korwin-Kochanowski o autorze *Kursu filozofii pozytywnej* – i usystematyzować materiału historycznego z rzeczywistością, dokumentami stwierdzoną, nie zdołał; dostarczył tylko nowych pomysłów i wzorów rozumowania, godnych uwzględnienia”.

J. Korwin-Kochanowski: Comte`a historiozofia czyli „studium krytyczne rozwoju cywilizacji”. W: WEPI 1894 t. 13 s. 203–208; W. M. Kozłowski: Comte August. W: WEPI 1894 t. 13 s. 197–203

[30 VII]

Lwowski „Tydzień” drukuje artykuł Bolesława Limanowskiego, zamieszczając przy tym informację, iż stanowi on „jeden z rozdziałów przygotowanego już do druku „*Wstępu do socjologii*” (s. 242). W tym samym roku ukazują się dwa kolejne teksty socjologiczne pióra Limanowskiego: *Biopsychika i socjologia* „Ateneum” (t. 4 s. 446–462) i we Francji, drukowany na łamach „*Revue Internationale de Sociologie*” *La classification des sciences et la sociologie* (nr 7/8 s. 523–536).

B. Limanowski: Kosmologia i socjologia. Tydzień 1894 nr 31 s. 242–244 nr 32 s. 251–252 nr 33 s. 263–264 nr 34 s. 267–268

[X]

Ks. prof. Stefan Pawlicki ogłasza na Wydziale Teologicznym oraz Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego wykłady z zakresu socjologii:

„Socjologia” oraz „O początkach mowy ludzkiej i cywilizacji”. Treść tych wykładów opublikowano techniką litografii.

O początkach mowy ludzkiej i cywilizacji. Kraków 1894 Wydanie litografowane [niedokończone] 128 s.; Socjologia. Kraków 1894 Wydanie litografowane 326 s.

[X]

W Paryżu odbywa się I Kongres Socjologiczny zorganizowany przez Międzynarodowy Instytut Socjologiczny, na którym m. in. został wygłoszony referat przez Kazimierza Kelles-Krauzę nt. *La Psychiatrie et la Science des idées*.

Zjazd socjologów. Prawda 1894 nr 41 s. 488. Publikacja w „Annales de l'Institut International de Sociologie” 1895 t. 1 s. 253–304

[]

W programie wykładów podziemnego uniwersytetu w Warszawie pojawia się socjologia. „Ujęto ten koczujący charakter kursów [naukowych] w potocznej nazwie „Latający Uniwersytet”. [...] Po roku 1894–1895 [...] wykłady, które kiedyś nie wykraczały poza nauki przyrodnicze i później ogarnęły historię Polski i literaturę, filozofię i psychologię – wspominał Ludwik Krzywicki – zaczęły ciążyć ku naukom społecznym. A wykładowcami nauk społecznych byli w zasadzie przedstawiciele prądów radykalnych”. Socjologia była wykładana przez autora cytowanych wspomnień.

Ludwik Krzywicki: Wspomnienia. Warszawa 1958 t. II s. 342–343

Wydawnictwa książkowe:

Jeske-Choiński Teodor: Na schyłku wieku. Studium. Warszawa 1894, 267 s.

Pawlicki Stefan: O początkach mowy ludzkiej i cywilizacji. Kraków 1894, 128 s. [Wyd. litografowane – niedokończone]

Pawlicki Stefan: Socjologia. Kraków 1894, 326 s. [Wyd. litografowane]

Rozmarynowicz Teofil: Zasady gospodarstwa społecznego na tle pojęć z dziedziny statystyki matematycznej. Kraków 1894 Gebethner i Sp. 65 s.

Sterling Seweryn: Warunki pracy zawodowej robotników fabryki sukna w Tomaszowie Rawskim. Warszawa 1894 Odb. z Pamiętnika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego 43 s.

Przekłady na język polski:

Fouillée Alfred: Moralność, sztuka i religia podług M. Guyau. Przekład z francuskiego J[ózef] K[arol] Potocki. Warszawa 1894 „Głos” 225 s.

1904 [100 lat temu]

[3 I]

„W ostatnich czasach z pewnym uprzedzeniem traktowane są wszystkie próby z zakresy tzw. socjologii ogólnej” – pisał Stanisław Brzozowski. „Wielu badaczy – stwierdzał – widzi w nich tylko pole do zbyt łatwych popisów frazeologicznych i okazję do czczych dialektycznych sporów. Jest w tym wiele słuszności. Nie można jej odmówić nawet tym, którzy twierdzą, że właściwy punkt ciężkości powinien być przeniesiony przy obecnym stanie kwestii na socjologię opisową, tj. na zbieranie, gromadzenie, porządkowanie materiału [...]. Dla prawidłowego rozwoju socjologii pragnąc należy bynajmniej nie całkowitego zaniedbania i opuszczenia dziedziny socjologii oderwanej, ogólnej; bynajmniej nie całkowitego zaniechania i wyrzeczenia się tworzenia hipotez, lecz tylko tego, aby związek pomiędzy hipotezami tymi i teoriami a badaniami empirycznymi socjologii opisowej, polegającymi na gromadzeniu faktów, był bardziej bezpośredni i ścisły, i aby obie strony wchodząc w grę nie traciły go nigdy całkowicie z oczu”.

Przedmiot socjologii. (Z punktu widzenia *Krytyki czystego doświadczenia* Ryszarda Avenariususa). Przyczynek do metodologii nauk społecznych. Głos 1904 nr 3 s. 44

[21 II]

Prasa przypomina postać Józefa Supińskiego, „pierwszego polskiego socjologa”, a to z okazji setnej rocznicy jego urodzin.

Dziewuski S.: Setna rocznica urodzin Józefa Supińskiego. *Ekonomista* 1904 z. 1 s. 112–113; Grabski S.: Józef Supiński. *Ogniwo* 1904 nr 11 s. 241–243 nr 14 s. 313–315; Józef Supiński (1804–1904). *Tydzień* 1904 nr 8 s. 57 8; Kempner S. A.: Józef Supiński. *Ekonomista* 1903 z. 2 s. 187–202 [Też Józef Supiński Notatka z powodu setnej rocznicy urodzin. W. 1904, 16 s.]; Radziszewski H.: Zasadnicze cechy umysłu i filozofii S. *Tygodnik Ilustrowany* 1903 nr 26 s. 502–503 nr 27 s. 522–523

[31 VII]

Inauguracja zajęć Wyższych Kursów Wakacyjnych w Zakopanem (w sali hotelu „Morskie Oko”). Uroczystość otworzył Odo Bujwid, a wykład inauguracyjny pt. *O celach i zadaniach wolnych uniwersytetów* wygłosił Kazimierz Kelles-Krauz. Wydarzenie to poprzedziły blisko roczne działania organizacyjne, w trakcie których m. in. powołano Towarzystwo Wyższych Kursów Wakacyjnych (luty 1904). W skład zarządu weszli m.in. Kazimierz Kelles-Krauz (sekretarz), Zofia Daszyńska-Golińska, Konstanty Krzeczowski. Do zajęć przystąpiło 456 osób (zapisanych). Na Kursach wykładana była także i socjologia: Ludwik Krzywicki: *Psychologia życia zbiorowego* (8 godz.) i *Typy antropologiczne a solidarności społeczne* (6 godz.), Zofia Daszyńska-Golińska: *Podstawy*

polityki społecznej (7 godz.); Kazimierz Kelles-Krauz: *Nowoczesny ruch społeczny jako drugie odrodzenie narodowe* (7 godz.), Bolesław Limanowski: *Rozwój demokratycznych przekonań w narodzie* (4 godz.) i Karol Potkański: *Wieś polska* (1 godz.). Po wykładzie Limanowskiego zorganizowano huczny komers, na którym zbierano pieniądze na wydanie jego dzieła *Socjologia*.

Myśliński J.: Uniwersytet wakacyjny w Zakopanem w roku 1904. Towarzystwo Wyższych Kursów Wakacyjnych. Przegląd Historyczno-Oświatowy 1963 nr 1 s. 7–19; Sprawozdanie zarządu [Wyższych Kursów Wakacyjnych w Zakopanem] z czynności od 1 X 1903 do 30 VIII 1904. Kraków 1904; Poradnik dla samouków 1905 cz. V z. 2 s. 29–30 [Aneks]; K. Kelles-Krauz: *Wolny polski uniwersytet wakacyjny*. Krytyka 1904 t. 1 s. 455–464; Kronika miesięczna. Biblioteka Warszawska 1904 t. 4 s. 186–187; P. Margor: *Pierwszy rok Uniwersytetu Zakopiańskiego*. Krytyka 1904 z. 10 s. 237–238 (Zob. też B. Limanowski: *Pamiętniki* t. 2 s. 573–i nast.).

□

Na Międzynarodowym Zjeździe Filozoficznym w Genewie Henryk Struwe wygłosił obszerny referat informujący o piśmiennictwie filozoficznym polskim lat 1894–1904. Uwzględniając piśmiennictwo socjologiczne dał względnie zwarty obraz dokonań polskich na polu socjologii przełomu stuleci. Mówił m. in.: „Socjologia uprawiana jest w trzech ośrodkach: Kraków – Zygmunt Balicki i Stanisław Grabski [oraz] do socjologów krakowskich wypadałoby także zaliczyć Ludwika Gumpłowicza, pochodzi bowiem z Krakowa; [Lwów] gdzie przed laty Józef Supiński (zm. 1893) rzucił podwaliny socjologii [...] pracują w ostatnim czasie głównie: Ludwik Kulczycki, Władysław Piłat i Witold Lassota”; Warszawa – Edward Abramowski i do uczonych warszawskich należy także zaliczyć socjologa Kazimierza Kelles-Krauza, chociaż pracuje on w nowym uniwersytecie w Brukseli”.

Zaskakuje tu brak nazwisk: Ludwika Krzywickiego (jedynie lapidarna wzmianka: „socjologię opracował tutaj [w *Poradniku dla samouków*] zasłużony antropolog L. Krzywicki), Leona Winiarskiego (skoro wymieniono Gumpłowicza i Kelles-Krauza, jako osoby pracujące poza ośrodkami krajowymi), a także Józefa K. Potockiego, Bronisława Łozińskiego, aby tylko na tych nazwiskach poprzestać.

H. Struwe: *Filozofia polska w ostatnim dziesięcioleciu (1894–1904)*. Warszawa 1907 s. 37–42, s. 64–65 s. 93–97 [Przekład z j. niemieckiego – *Archiv für Geschichte der Philosophie* 1905 t. 18 osobne odbicie 80 s.]. Sprawozdanie z tego kongresu zob.: W. M. Kozłowski: *Ruch Filozoficzny* 1905 z.1 s. 66–90 (socjologia s. 87–90)

Wydawnictwa książkowe:

Bujak Franciszek: *Wieś zachodnio-galicyjska u schyłku XIX wieku*. Kraków 1904 Druk. Ludowa 59 s. [Odb. Przeglądu Prawa i Administracji]

Jaskłowski Waclaw J.: Wieś Mnichów (w powiecie Jędrzejowskim). Warszawa 1904 Wyd. „Wisły” 69 s.

Lange Antoni: Społeczeństwo i historia podług teorii G. Tarde’a. Warszawa 1904 Druk. M. Arcta 96 s.

Lipke Leonard: Nowe kierunki społeczne i ideały przyszłości. Kraków 1904 Druk. W.L. Anczyca i Sp. 292 s. [Odb. z Przeglądu Powszechnego]

Nałkowski Waclaw: Jednostka i ogół. Szkice i krytyki psychospołeczne. Kraków 1904 Nakł. Ursyna Cztowicza 510 s.

Piotrowski Stanisław: Bezrobocie powszechne. Studium. Warszawa 1906 S. Wende i Sp. 17 s.

Światłomir [Zaleski Stefan]: Ciemnota Galicji w świetle cyfr i faktów 1772–1902. Czarne księga szkolnictwa galicyjskiego. Lwów 1904 Pol. Tow. Nakładowe 212 s.

Przekłady na język polski:

Almeras Henri de: Małżeństwo u różnych narodów. Przekł. z francuskiego Maryi Rodysowej. Warszawa : Gebethner i Wolff 157 s.

Braun Lily: Historia rozwoju ruchu kobiecego. Podług niemieckiego oryginału opracował i uzupełnił J. Oksza. Warszawa 1904 Gebethner i Wolff 158 s.

Demolins Edmund: Potęga wychowania. Cz. 1: Od czego zależy wyższość rasy Anglo-Saksońskiej. Przekład z francuskiego. Warszawa 1904 [Wyd.] J. Sikorski. (Biblioteka Dzieł Wyborowych) 158 s.

Duclaux Emil: Higjena społeczna. Tłumaczył z francuskiego Z. S. Warszawa 1904 „Ogniwo” 150 s.

Loria Achille: Socyologia, jej zadania, szkoły i najnowsze postępy: wykłady wygłoszone w Uniwersytecie w Padwie w r. 1900. Przekład z włoskiego S. Lo. Kraków 1904. D. E. Friedlein Warszawa E. Wende V, 160 s.

Simmel Jerzy: Filozofia pieniądza. Przekład. z niemieckiego Leo Belmont. Warszawa 1904 K. Kowalewski VII, 569 s.

Tarde G[abriel de]: Opinia i tłum. Przekł. [z francuskiego] Kaz[imiery] Skrzyńskiej. Warszawa 1904 Gebethner i Wolff. 155 s.

1914 [90 lat temu]

[9 II]

Zmarł Jan Władysław Dawid, pedagog i psycholog, prekursor psychologii społecznej, autor wydanej w roku 1886 książki pt. *O zarazie moralnej. Studium psychologiczno-społeczne*. Propagował nauczanie socjologii w zakładach kształcenia nauczycieli, zainicjował wydawnictwo pierwszej w Polsce *Encyklo-*

pedii nauk społecznych: Ekonomia polityczna, socjologia, statystyka, higiena i pedagogika społeczna (subskrypcja upadła po wydaniu trzech zeszytów).

a.s.: Jan W. Dawid Książka 1914 nr 3 s. 220–2; Jan W. Dawid (Wspomnienie pośmiertne). Krytyka 1914 z. 4 s. 261–3; Lukrec H.: [Nekrolog] Widnokraż 1914 nr 7 s. 1–2; Rowid H.: Jan W. Dawid. Ruch Pedagogiczny 1914 nr 1/2 s. 1–9; Szycówna A.: Jan W. Dawid Wspomnienia współpracowniczi. Nowe Tory 1914 nr 1/2 s. 89–91; Sz[ymański] A.: Ateneum Kapłańskie 1914 z. 3 s. 274; Tarczewski J.: Jan W. Dawid (Wspomnienie pośmiertne). Prawda 1914 nr 8 s. 10; Zahorski B.: Poglądy socjologiczne Jana W. Dawida Ruch Filozoficzny 1914/18 nr 5 s. 139

[2 VI]

Jan Stanisław Bystron otrzymuje doktorat filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Był to de facto doktorat z socjologii, bowiem podstawę stanowiła stricte socjologiczna rozprawa *Teoria rzeczywistości społecznej*. Została ona bardzo dobrze oceniona przez Witolda Rubczyńskiego który m. in. pisał w recenzji, iż została „napisana z wybitnym talentem krytycznym” i Władysława Heinricha. Doktorat ten poprzedziło rygorozum z historii gospodarczej (zdane u Franciszka Bujaka) oraz filozofii (u Witolda Rubczyńskiego i Władysława Heinricha).

Arch. UJ, sygn. WF II 278, doktoraty

□

Teza Émile Durkheima, zawarta w pracy *Les formes élémentaires de la vie religieuse* (1912), iż religia stanowi projekcję doświadczenia społecznego, spotkała się i w Polsce z reakcją katolickich etnologów i socjologów. „Z roku na rok – pisał Ks. Jan Archutowski w roku 1914 – coraz więcej wydawanych jest dzieł, coraz więcej powstaje czasopism, w których zjawiska religijne zostają poddawane badaniom. [...] Nie tyle teologowie, przedstawiciele religii, ile ludzie świeccy oddają się badaniom religijnym. W samym Paryżu tylko w zakładach wyższych było w roku szkolnym zeszłym i bieżącym 48 katedr historii religii, które zajmowali profesorowie świeccy. Zjawisko ciekawe. W tym stanie rzeczy tkwi jednocześnie groza. Wszyscy ci bowiem profesorowie świeccy – stwierdza – stoją na stanowisku do chrześcijaństwa wrogim (s. 322). Przystępując do krytyki merytorycznej, podnosił, iż socjolog francuski „pomieszał pojęcia powagi i świętości” (s. 373), z których to pierwsze stanowi o autorytecie instytucji religijnych w grupie społecznej, zaś drugie, niezależne od ludzi i tworzonych przez nich organizacji, jest proveniencji pozaziemskiej. Ks. Szczepan Szydelski uznał pracę Durkheima za „zawierającą wiele uwag cennych i oryginalnych, [gdzie] podkreślenie w życiu religijnym czynnika społecznego i zbiorowego nie pozostanie bez zasługi dla nauki”, to

stwierdził równocześnie, iż „nowość [w odniesieniu do genezy religii] nie może chyba liczyć na uznanie ze strony badaczy rzetelnych”.

Józef Archutowski: Próba Prof. E. Durkheima określenia zjawisk religijnych. Przegląd Katolicki 1914 nr 21 s. 322–325 nr 22 s. 338–42 nr 23 s. 354–358 nr 24 s. 370–74; Szczepan Szydelski: Historia religii a religia objawiona. Gazeta Kościelna 1914 s. 200–7 s. 218–20 s. 242–243 s. 271–2 s. 282–283

Wydawnictwa książkowe:

Balicki Zygmunt: Egoizm narodowy wobec etyki. Z dodatkiem: Charaktery a życie polityczne. Lwów 1914, 111 s. (Wyd. 4)

Bujak Franciszek: Maszkienice, wieś powiatu brzeskiego. Rozwój od r. 1900 do 1911. Rozprawy AU Wydział Historyczno-Filozoficzny 1914 Seria 2 t.32 s. 1–164 [Odb. Kr. 1914, 164 s.]

Caro Leopold: Emigracja i polityka emigracyjna, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków polskich. Przekł. [z niemieckiego] Karol English. Poznań 1914 Księgarnia Św. Wojciecha VIII, 392 s.

Krzywicki Ludwik: Ustroje społeczno-gospodarcze w okresie dzikości i barbarzyństwa. Warszawa 1914 Drukarnia Narodowa VI, 678 s.

Majewski Erazm: Nauka o cywilizacji. T. 3: Kapitał. W. 1914, 388 s.

Peretiatkowicz Antoni: Filozofia społeczna Jana Jakuba Rousseau. Kraków 1914, 46 s.

1924 [80 lat temu]

[24 I]

Prezydent Rzeczypospolitej mianował ks. dr Aleksandra Wóycickiego, profesora Uniwersytetu Lubelskiego, profesorem zwyczajnym chrześcijańskich nauk społecznych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie.

Dz.U. Ministerstwa WRiOP 1924 nr 44 poz. 44 s. 59

[4 III]

Minister WRiOP zatwierdził uchwałę Rady Wydziału Prawa i Nauk Ekonomiczno-Politycznych Uniwersytetu Poznańskiego o habilitowaniu dr Czesława Znamierowskiego.

Dz.U. MWRiOP 1924 nr 7 poz. 70 s. 117

[25–27 III]

W Krakowie obraduje Towarzystwo Filozoficzne, podejmując problematykę podstaw teoretycznych prawa. Dochodzi tu m. in. do dyskusji nad zna-

zeniem socjologii dla budowania teorii prawa. Inicjatorem jej był Czesław Znamierowski:

„Nauka ta [teoria prawa] bada grupę ludzką ze względu na fakt obowiązywania w niej norm postępowania, i dlatego też, moim mniemaniem, jest częścią socjologii – jako nauki badającej różne formy struktury społecznej i zależności tych form od różnych czynników, z drugiej strony teoria prawa wciąż ma do czynienia z zagadnieniami dotyczącymi działania, czynu, i tutaj spotyka się z teorią czynu, czyli prakseologią. Dlatego też myślę, że do owocnej pracy w dziedzinie teorii prawa powołani są przede wszystkim przedstawiciele tych dwóch nauk.” (s. 359)

Prace z dziedziny teorii prawa. Red. Władysław L. Jaworski. Kraków 1925 s. 430

[V]

Doktorat na Uniwersytecie Poznańskim ks. Józefa Moniuszki na podstawie rozprawy *Instytucje filantropijne na tle socjologicznym*, przygotowanej na seminarium Floriana Znanieckiego (recenzował tę pracę Michał Sobeski). Był to pierwszy z serii doktoratów z socjologii wykonanych na seminarium Znanieckiego.

Arch. UAM, doktoraty, sygn. 153/101; Arch. UAM, sygn. 103b/2052

[21 VI]

Doktorat na Uniwersytecie Poznańskim Stanisława Orsini-Rosenberga na podstawie rozprawy *Rozwój i geneza folwarku pańszczyźnianego*, przygotowanej na seminarium Floriana Znanieckiego (recenzent Kazimierz Tymieniecki).

Arch. UAM, doktoraty, sygn. 153/121

[VIII]

Z inicjatywy Stanisława Bukowieckiego, Ludwika Krzywickiego i Stefana Dziewulskiego powołane zostaje Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej. Nadano mu status sekcji dwóch międzynarodowych stowarzyszeń: Ochrony Prawnej Robotników (siedziba w Bazylei) oraz Walki z Bezrobociem (siedziba w Genewie).

Nauka Polska 1925 t. 5 s. 421–422.

[1 X]

W 1924 wszedł w życie program 4-letnich magisterskich studiów etnograficznych.

Posern-Zielinski A.: Etnografia jako samodzielna dyscyplina naukowa. W: Historia etnografii polskiej. Red. M. Terlecka. Wr. 1973 s. 103–104

[25 X]

Spółka wydawnicza z Częstochowy zwraca się do Bolesława Limanowskiego z propozycją trzeciego wydania jego *Socjologii*. Projekt ten nie został zrealizowany.

Limanowski B.: Pamiątniki 1919–1928. Warszawa 1973 s. 119

[X]

Na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego wyodrębniono grupę czterech przedmiotów: „filozofia, psychologia, socjologia i pedagogika”, dokonując tym samym ukierunkowania studiów specjalnych w ramach wydziału.

Dulczewski Z.: Okres „poznański” w życiu Floriana Znanieckiego. W: 60 lat socjologii poznańskiej. Red. A. Kwilecki. Poznań 1981 s. 59

[]

Ukazała się autobiografia Władysława Berkana *Życiorys własny*, jako pokłosie pierwszego konkursu pamiątnikarskiego Instytutu Socjologicznego i zarazem tom I „Materiałów Instytutu Socjologicznego w Poznaniu”. Stało się to w następstwie postulatów Floriana Znanieckiego, iż „socjologia musi iść po materiały wprost do źródła” (*Potrzeby socjologii w nauce polskiej*. „Nauka Polska” t. 10 1929 s. 494).

Wydawnictwa książkowe:

Abramowski Edward: Pisma. Pierwsze zbiorowe wydanie dzieł treści filozoficznej i społecznej. W opr. i z przedm. K. Krzeczковского. W. 1924 t.1, CIV, 413 s., 1924 t. 2, 407 s.,

Berkan Władysław: *Życiorys własny* z przedmową Prof. dr Floriana Znanieckiego. Poznań 1924 Fiszer i Majewski. XIX, 363 s. Materiały Instytutu Socjologicznego w Poznaniu t. I

Daszyńska-Golińska Zofia: Praca. Zarys socjologii, polityki i ustawodawstwa pracy. Warszawa 1924 E. Wende i S-ka 244 s.

Garlicki Apolinary: Zagadnienia biologiczno-społeczne. Przemysł 1924, 499 s.

Handelsman Marcei: Rozwój narodowości nowoczesnej. Warszawa 1924 Gebethner i Wolff VIII, 267 s.

Sanojca Józef: Pochód rewolucji. Rozważania nad prawami przewrotów, zmian i rozwoju form życia społecznego. Wilno 1924, 90 s.

Przekłady na język polski:

Barthel de Weydenthal Jan: Pod znakiem produkcji. Szkic socjologiczno-filozoficzny. Warszawa 1924 Nakł. „Drogi” 54 s.

Bucharin N[ikolaj Ivanovič]: Teoria materializmu historycznego. Przekł. z ros. Kijów, Moskwa, Leningrad 1927 „Trybuna” 344 s.

Bucharin N[ikolaj Ivanovič]: Teoria materializmu historycznego. Przekł. z ros. Warszawa 1927 Spółdzielnia Księgarska „Książka” 343 s.

Dewey John: Szkoła a społeczeństwo. Przekł. z ang. Maria Lisowska. Lwów – Warszawa 1924 Książnica 101 s

Kropotkin Piotr: Państwo i jego rola historyczna. Warszawa 1924 Wyd. „Wyzwolenia Integralnego” 60 s.

1934 [70 lat temu]

[24 I]

London School of Economics and Political Science wystawia dyplom doktorski z filozofii w zakresie antropologii społecznej Józefowi Obrębskiemu. W końcu 1933 roku przedstawił on pracę doktorską na temat: *Family Organization among south Slavs as Reflected in the Custom of Couvade* i zdał obowiązujące egzaminy. Promotorem przewodu był profesor Bronisław Malinowski.

Arch. UW, sygn. WH-531-532

[I]

Ukazanie się książki Wiktora Bronikowskiego pt. *Drogi postępu chłop polskiego*, sprowokowało dyskusję nt. możliwości socjologii wsi jako subdyscypliny tej nauki. „Praca ta wnosi pierwiastek socjologiczny do zagadnień, które dotychczas były rozważane albo ekonomicznie, albo publicystycznie” – pisał Władysław Grabski, toteż – wyrażano nadzieję – „położy trwałę podwaliny pod rozwój socjologii wsi polskiej” – dodawał Witold Staniewicz.

W. Grabski: Przedmowa. W: W. Bronikowski: *Drogi postępu chłop polskiego*. Warszawa 1934 s. XIII–XV; W. Staniewicz: *Od Wydziału Ekonomiki*. Tamże, s. XI.

Rec.: Barski J.: *Droga* 1934 nr 6 s. 627–628; Inglot S.: *Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych* 1935 R. 4 s. 290–1; *Nowa Książka* 1934 z. 1 s. 17–8; Sondel J.: *Przegląd Ekonomiczny* 1935 t. 14 s. 113–115; Żabko-Potopowicz A.: *Ekonomista* 1934 nr 1 s. 91–93

[11 II]

Zmarła Zofia Daszyńska-Golińska, profesor Wolnej Wszechnicy Polskiej, ekonomistka, polityk społeczny, socjolog (pionierka socjografii, badacz kwestii socjalnych – robotniczej, kobiecej i alkoholizmu), polityk.

Biegeleisen L.W.: Zofia Daszyńska-Golińska jako ekonomistka. *Ekonomista* 1934 t. 1 s. 1–16; Gąsiorowska N.: Zofia Daszyńska. *Roczniki Dziejów Społeczno-Gospodarczych* 1935 t. 4

s. 225–235; Maliniak W.: Śp. Zofia Daszyńska-Golińska. Człowiek w Polsce 1934 nr 6 s. 4–5 nr 14 s. 11–3; Radlińska H.: Śp. Prof. Zofia Daszyńska-Golińska. Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny 1934 z. 1 s. 573–536; Zofia Daszyńska-Golińska. Przegląd Ekonomiczny 1934 t. 11 s. 144

[28 II]

Walnym zgromadzeniem członków stowarzyszenia „Instytut Śląski” w Katowicach rozpoczął w tym mieście działalność Instytut Śląski, którego dyrektorem został dr Roman Lutman. Do zadań statutowych Instytutu należała m.in. „działalność naukowa w zakresie zagadnień odnoszących się do ziemi i spraw śląskich ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień wynikających z bieżącej chwili”. Program badań socjologicznych nowej placówki określił ks. Emil Szramek w publikacji *Śląsk jako problem socjologiczny* (Katowice 1934).

Bogdan Cimała: Geneza i rozwój Instytutu Śląskiego w Katowicach (1934–1939). W: Instytut Śląski 1934–1994. Red. K. Heffner. Opole 1994 s. 20–31

[29 IV]

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje dr Jana Stanisława Bystronia, dotychczas profesora zwyczajnego socjologii i etnologii UJ, profesorem zwyczajnym socjologii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Władze akademickie UJ zwolniły go z obowiązków z dniem 30 czerwca.

Arch. UJ, sygn., S II 619, Akta personalne Jana S. Bystronia

[29 IV]

Katedra Historii Kultury Uniwersytetu Warszawskiego prof. Stefana Czarnowskiego zostaje przemianowana na Katedrę Socjologii i Historii Kultury. Zmiana ta łączyła się ściśle z przybyciem w tym roku na uczelnię warszawską prof. Jana S. Bystronia i planowaną organizacją w stołecznym uniwersytecie studiów socjologicznych.

Arch. UW, sygn. K. 146

[22 V]

Zmarł w majątku rodzinnym Wola Krokocka koło Sieradza Jerzy Kurnatowski, ekonomista (historia doktryn ekonomicznych i polityka socjalna), historyk gospodarczy, etyk, socjolog (członek Międzynarodowego Instytutu Socjologicznego), tłumacz, publicysta, działacz społeczno-gospodarczy (spółdzielczy), polityk, wykładowca Wolnej Wszechnicy Polskiej i Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. Socjologię uprawiał w początkach XX stulecia, interesując się zagadnieniem solidarności społecznej.

Kłapkowski T.: Śp. Jerzy Kurnatowski. Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny 1934 z. 3 s. 841; S.T.: Jerzy Kurnatowski. Spółdzielczy Przegląd Naukowy 1934 z. 6 s. 33–34; Śp. Jerzy Kurnatowski Tygodnik Ilustrowany 1934 nr 25 s. 507

[19 VI]

Zmarł w Truskawcu Konstanty Srokowski, socjolog, dziennikarz, poseł na sejm Drugiej RP. M.in. autor rozprawy *Elita bolszewicka. Studium socjologiczne* (1927).

S. Wędkiewicz: Przegląd Współczesny 1935 t. 159 s. 142–144

[28–30 VIII]

W Poznaniu obraduje Międzynarodowy Kongres Filozofii Tomistycznej, na którym podjęto analizę myśli św. Tomasza z Akwinu w „dziedzinie filozofii moralnej i społecznej”. Część merytoryczną Kongresu rozpoczęto od referatu ks. prof. Konstantego Michalskiego, który ukazał możliwości interpretacji dziejów zawarte w filozofii tomistycznej w konfrontacji z propozycjami filozofii dziejów marksizmu i socjologicznego kierunku antropologiczno-rasowego. Obradowano w sekcjach filozofii moralnej i socjologii tomistycznej. Wśród szeregu wystąpień zwraca szczególnie uwagę referat ks. dr. Kazimierza J. Kowalskiego (*Etyka społeczna św. Tomasza z Akwinu a współczesne problemy rasowe misji zagranicznych*), który podjął próbę interpretacji współczesności w kategoriach socjologii tomistycznej.

Magister Thomas Doctor Communis. Księga Pamiątkowa Międzynarodowego Kongresu Filozofii Tomistycznej w Poznaniu. Zebrał i przedmową poprzedził K. Kazimierz Kowalski. Gniezno 1935 Studia Gnesnensia t. 122

[12X]

Ukazuje się pierwszy numer pisma „Przewodnik Pracy Społecznej”, miesięcznika Związku Nauczycielstwa Polskiego, redagowanego przez Kazimierza Maja i Jana Nowaka. Pismo było kontynuacją wydawniczą danej „Polskiej Oświaty Pozaszkolnej”. Redakcja stawia sobie za cel przygotowanie nauczycielstwa do efektywnej pracy społecznej w środowiskach lokalnych, wyposażając ich zarówno w wiedzę o środowisku społecznym, jak i w naukowe metody poznawania środowiska. Kazimierz Maj, z wykształcenia historyk i socjolog (absolwent Wolnej Wszechnicy Polskiej), zaprosił do współpracy socjologów. I tak zamieszczali na łamach „Przewodnika”: Wiktor Bronikowski, Gustaw Ichheiser, Stanisław Rychliński, Kazimiera Zawistowicz-Adamska. W dziale recenzji omawiano książki socjologiczne.

Kozdrowicz Ewa: „Przewodnik Pracy Społecznej” 1934–1939. Przegląd Historyczno-Oświatowy 1987 nr 2 s. 199–211

[1 X]

Ks. prof. dr Andrzej Mytkowicz podjął na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego wykłady zlecone chrześcijańskich nauk społecznych.

Słownik Polskich Teologów Katolickich. Warszawa 1983 t. 6 s. 524

[X]

Na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego (istniejącym od jesieni 1927 roku) nastąpiło znaczące wzbogacenie potencjału nauk społecznych. Utworzono bowiem i obsadzono katedry: etnologii i etnografii ogólnej (prof. Stanisław Poniatowski), etnografii polskiej (prof. Cezaryna Baudouin de Courtenay Jędrzejewiczowa), socjologii (prof. Jan Stanisław Bystroń) oraz socjologii i historii kultury (prof. Stefan Czarnowski). W ten sposób stworzone zostały podstawy do prowadzenia studiów etnologicznych i socjologicznych..

Uniwersytet Warszawski w latach 1915/16–1934/35. Kronika. Oprac. T. Manteuffel. W. 1936 s. 179

[XI]

Po trzyletniej przerwie wychodzi w Poznaniu drugi tom „Przeglądu Socjologicznego”. Przerwa ta spowodowana była nieobecnością w kraju Floriana Znanickiego, który jako visiting professor przebywał w latach akademickich 1931/32–1932/33 na Columbia University.

[1 XII]

Związek Izb i Organizacji Rolniczych RP ogłasza „Konkurs na opis pracy gospodni wiejskiej w gospodarstwie karłowatym”.

Opisy gospodarowania w gospodarstwach karłowatych. W. 1938, VIII s. (Przedruk: Odezw konkursowe. W: Pół wieku pamiętnikarstwa. W. 1971 s. 308–309)

[]

W Związku Radzieckim coraz częściej wydawane są książki w języku polskim, głównie dzieła klasyków marksizmu oraz prace dotyczące sytuacji społecznej w Polsce. Wydano m. in. wybór z opublikowanych przed rokiem przez IGS *Pamiętników bezrobotnych*, oraz prace Lenina o marksizmie.

Bezrobotni w Polsce. Przedm. M. Redens [Mieczysław Bernstein]. Moskwa 1934, 155 s.; Lenin Włodzimierz Ilicz: Marks, Engels, marksizm. Moskwa 1934, 258 s.

Wydawnictwa książkowe:

Bronikowski Witold: Drogi postępu chłop polskiego. Warszawa 1934 Państw[owy] Instytut Nauk[owy] Gosp[odarstwa] Wiejsk[iego] w Puławach XV, 384 s.

Bystroń Jan S.: Szkoła jako zjawisko społeczne. Warszawa 1934 Książnica–Atlas 120 s.

Kłębukowski Bolesław: Mircze. Wieś powiatu hrubieszowskiego. Zarys stosunków ekonomicznych, kulturalnych i społecznych. Hrubieszów 1934 Nakł. Hrubieszowskiego Powiatowego Związku Samorządowego 174 s.

Krzywicki Ludwik: Primitive Society and Its Vital Statistics. Warszawa 1934 IX, 589 s. Polski Instytut Socjologiczny

Bezrobotni w Polsce. Przedm. M. Redens [Mieczysław Bernstein]. Moskwa 1934 Tip. „Z. J.” nabor Tip. im. J. Stalina, 155 s.

Szramek Emil: Śląsk jako problem socjologiczny. Próba analizy. Katowice 1934, 78 s.

Znaniński Florian: The Method of Sociology. New York 1934 Farrar & Rinehart, INC. 338 s.

Znaniński Florian: The Sociology of the Struggle for Pomerania. Toruń 1934 Published by the Baltic Institute 58 s.

Przekłady na język polski:

Bauer Otto: Powstanie robotników austriackich : przyczyny i skutki. Przekład z niemieckiego. Warszawa 1934 „Światło” 56 s.

Kodeks społeczny: zarys katolickiej syntezy społecznej. W/g przerobionego i uzupełnionego wydania z 1934 roku. Przełożyli Ludwik Górski i Antoni Szymański. Lublin 1934, 118 s. Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej t. 2

Lenin Włodzimierz Ilicz: Marks, Engels, marksizm. Przekład z 3-go wydania rosyjskiego Moskwa 1934 Wydawnictwa Partyjne, 258 s.

Marks Karol: Praca najemna i kapitał. Słowo wstępne i uwagi Z. Zaremby. Warszawa 1934 „Światło” 40 s. Biblioteka Teoretyków Socjalizmu nr 3

1944 [60 lat temu]

[5 I]

Gestapo aresztuje uczestników zajęć tajnego kompletu socjologicznego na Żoliborzu – 10 studentów i wykładowcę dra Władysława Okińskiego, odbywających zajęcia seminaryjne w ramach podziemnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

W. Bartoszewski: Socjologia w czasie okupacji. Tajny komplet na Żoliborzu. Przegląd Socjologiczny 1946 t. 8 s. 210–12; Wywiad z profesorem T. Szczurkiewiczem. W: H. Szoldrska: Walka z kulturą polską. Uniwersytet Poznański podczas okupacji. Poznań 1948 s. 115–17

[19 I]

W ruinach getta zostają rozstrzelani mężczyźni uczestniczący w zajęciach żoliborskiego kompletu socjologicznego: dr W. Okiński (38 lat), Gwidon Bursa (20 lat), Jerzy S. Garszyński (19 lat), ks. Mieczysław Kania (29 lat), Roman Laskowski (20 lat), Jerzy Oswald (20 lat), Andrzej Werner (19 lat).

W. Bartoszewski: Socjologia w czasie okupacji. Tajny komplet na Żoliborzu. Przegląd Socjologiczny 1946 t. 8 s. 212; L. Landau: Kronika lat wojny i okupacji. Warszawa 1963 t. 3 s. 568

[11 II]

Rozstrzelana zostaje w gruzach getta grupa kobiet, więźniarek Pawiaka, wśród nich Hanna Czaki studentka socjologii, uczestniczka żoliborskiego kompletu, młoda kobieta, rówieśniczka wcześniej zamordowanych kolegów.

W. Bartoszewski: Socjologia w czasie okupacji. Tajny komplet na Żoliborzu. Przegląd Socjologiczny 1946 t. 8 s. 212

[15 II]

Kolejna egzekucja studentek żoliborskiego kompletu socjologii. Rozstrzelano tym razem Krystynę Hirsberg i Stefanę Radlińską. Wraz z nimi zamordowana została Jadwiga Czaki, właścicielka udostępnionego mieszkania, matka kilka dni wcześniej straconej studentki (w podobnych okolicznościach zamordowano jej męża Tytusa).

W. Bartoszewski: Socjologia w czasie okupacji. Tajny komplet na Żoliborzu. Przegląd Socjologiczny 1946 t. 8 s. 212

[29 II]

Zdekonspirowany i zatrzymany zostaje przez policję niemiecką Ludwik Maurycy Landau, pracownik Głównego Urzędu Statystycznego, współpracownik Instytutu Gospodarstwa Społecznego i Instytutu Spraw Społecznych. Stracono go w nieznanych okolicznościach (brak wiadomości o miejscu i dacie). Następnego dnia po jego zatrzymaniu zamordowano żonę i córkę. W ramach prac Biura Informacji i Propagandy AK przygotowywał raporty o stanie gospodarki Niemiec (współdziałał z Witoldem Kulą), które były systematycznie dostarczane do Londynu, kierował także pracami naukowo-badawczymi nielegalnego Instytutu Gospodarstwa Społecznego.

W. Kula: Ludwik Landau. *Ekonomista* 1947 z. 1 s. 142–145

[VI]

Dr Gustaw Ichheiser, polski i austriacki socjolog i psycholog pochodzenia żydowskiego (urodzony w Krakowie), otrzymuje etat wykładowcy socjologii i psychologii Talladega College w Alabamie (USA).

Rudmin F., Trimpop R. M., Kryl I. P., Boski P.: Gustaw Ichheiser in the history of social psychology: An early phenomenology of social attribution. *British Journal of Social Psychology* 1987 t. 26 s. 165–80; Vari-Szilagyi I.: Gustaw Ichheiser – Ability and Adjustment to Work. A new look on ability: The context beyond traits. *Archiv für die Geschichte der Soziologie in Österreich* 2002 nr 23 s. 28-36

[2 VIII]

W walkach powstańczych w Warszawie ginie Jerzy Ossowski, prawnik i socjolog, inicjator powołania Koła Socjologicznego Studentów UW im. Leona Petrażyckiego, jego pierwszy przewodniczący, autor artykułów opublikowanych na łamach „Prac Socjologicznych”.

[3 VIII]

„Korektę zrobiłam 3 sierpnia 1944. Warszawa” – napisano na marginesie ostatniej strony maszynopisu pracy Jana Muszkowskiego pt. *Wstęp do socjologii książki*.

Przedmowa Z. Brzozowskiej do zachowanego i drukowanego fragmentu *Wstępu do socjologii książki* Jana Muszkowskiego (Studia o Książce 1972 t. 3 s. 89–91).

[VIII]

Podczas Powstania Warszawskiego spłonęły w mieszkaniu Marii Petrażyckiej, wdowy po profesorze rękopisy jego prac, w tym najprawdopodobniej i rękopis *Socjologii*.

Licki J.: Życie i twórczość Leona Petrażyckiego. W: Petrażycki L.: O nauce, prawie i moralności. Warszawa 1985 s. LXII

[1 X]

Ginie od kuli żołnierza niemieckiego Stanisław Rychliński, docent Szkoły Głównej Handlowej, socjolog, polityk społeczny, uczeń Ludwika Krzywickiego. Usiłował zbiec podczas oblawy w Podkowie Leśnej k. Warszawy (inną wersję tej tragedii przedstawiła E. Jagiełło-Łysiowa).

P. Wójcik: Z rodowodu socjalistycznej polityki społecznej. Koncepcje i poglądy Stanisława Rychlińskiego. Warszawa 1976 s. 57; E. Jagiełło-Łysiowa: Od wsi do socjologii wsi. Kultura i Społeczeństwo 1989 nr 2 s. 187

[X]

Dr Bogumił Jasinowski (historia filozofii, historia cywilizacji i socjologia narodu) podejmuje wykłady z zakresu historii filozofii na Uniwersytecie w Buenos Aires. W 1931–1939 był profesorem Katedry Filozofii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, współpracownikiem wileńskiego Instytutu Naukowo-Badawczego Europy Wschodniej. W dniu wybuchu wojny przebywał na Zachodzie.

[Nekrolog] Ruch Filozoficzny 1972 nr 2 s. 242

[16 XI]

Z inicjatywy Józefa Chałasińskiego, na terenach dopiero co opuszczonych przez okupanta, rozpoczyna w Lublinie działalność Polski Instytut Socjologiczny. Był on subwencionowany przez Resort Oświaty PKWN (pierwsza wpłata w dniu 16 listopada w wysokości 20.000 zł, w cztery dni później kolejna w wysokości 50.000 zł), od 20 lutego 1945 przez Ministerstwo Oświaty.

Instytut Socjologii UMK. Archiwum Socjologii Polskiej.– spuścizna Józefa Chałasińskiego

1954 [50 lat temu]

[I]

„Kryterium oceny sytuacji nauk społecznych w okresie sprawozdawczym są tezy IX Plenum na II Zjazd Partii” – pisano w *Sprawozdaniu Wydziału I Nauk Społecznych PAN* (za rok 1953). „W ich świetle ostro rysują się olbrzymie zadania frontu ideologicznego. Należy stwierdzić, że przebudowa metodologiczna nauk społecznych na zasadach materializmu dialektycznego i historycznego, mimo niewątpliwych sukcesów w tym zakresie, nie nadąża za potrzebami naszego życia. Znaczenie placówek naukowych Wydziału w ofensywie ideologicznej, w walce z wpływami i pozostałościami nauki burżuazyjnej, była niedostateczna”.

Sprawozdanie z Czynności i Prac PAN 1954 nr 1 s. 185–186

[2 III]

Zmarł w Warszawie ks. Aleksander Wóycicki, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1924–1939), wykładowca socjologii w polskiej Akademii Duchownej w Petersburgu (1909–1918), w Uniwersytecie Lubelskim (1919–1923), pionier socjologicznych badań zagadnień robotniczych. W latach 1945–48 był profesorem socjologii na Uniwersytecie Warszawskim (wykładał na Wydziale Teologicznym).

A. Wóycicki: Rys autobiograficzny. Wiadomości Archidiecezji Warszawskiej 1957 nr 7 s. 290–296

[III]

Nowy numer „Myśli Filozoficznej” przynosi m. in. obszerną recenzję pióra Adama Schaffa książki Armanda Cuvilliera *Manuel de sociologie* (Paris 1950, to 1–2). „Zapoznajemy się kolejno – pisze recenzent – z poglądami np. Comte’a, Durkheima, Maxa Webera oraz socjologii amerykańskiej. Marksizm występuje w tym rejestrze jako jedna z wielu – bardzo skromna zresztą – szkółka socjologiczna. Co jednak zupełnie zostało pominięte na tych setkach stron, o czym zupełnie się nie wspomina – to walka materializmu z idealizmem w dziedzinie socjologii, sprawa walki dwóch partii, dwóch obozów w dziedzinie nauki o społeczeństwie i jej rozwoju. [...] Fałsz, wierutny fałsz [...] – już dawno Lenin wskazywał, że „obiektywistyczne” konstatowanie faktów, abstrahujące od konkretnych klas i ich walki, nie tylko nie sprzyja ustaleniu obiektywnej prawdy, lecz ją fałszuje, wypacza” (s. 281).

Nienaukowy podręcznik socjologii. Myśl Filozoficzna 1954 nr 1 s. 275–281

[10–17 III]

Obraduje II Zjazd partii, na którym m. in. Adam Schaff głosił, iż „partyjny naukowiec być musi partyjnym propagandzistą”.

Nowe Drogi 1954 nr 3

[30 III]

Kierownik łódzkiego Zakładu Historii Czasopiśmiennictwa w Polsce PAN, Józef Chałasiński, przygotował na zlecenie sekretarza Wydziału I PAN „charakterystykę społeczno-ideologiczną pracowników Zakładu”. Czytamy w niej m. in. „Czuwam nad tym, aby zespół pracowników nie był izolowany od udziału w szerszym środowisku naukowym i brał udział w jego życiu społecznym [...]. Dr A. Kłoskowska, dr J. Lutyński i mgr Z. Gostkowski przeszli w ramach ZOZ szkolenie ideologiczne i w końcu ubiegłego roku złożyli wymagane egzaminy. Dr Kłoskowska i dr Lutyński przechodzą ponadto szkolenie ideologiczne w ramach szkolenia partyjnego, jakkolwiek oboje są bezpartyjni. Mgr Gostkowski jest członkiem ZMP. Dla wszystkich trojga poważnie i głęboko ideowych, zagadnienia materializmu dialektycznego i historycznego nie są sprawą „dekoracji” ideologicznej, ale należą do naturalnej treści ich codziennej, rzetelnej pracy badawczo-naukowej”.

Instytut Socjologii UMK. Archiwum Socjologii Polskiej, spuścizna Józefa Chałasińskiego.

[27 IV]

Plenarne posiedzenie Wydziału I Nauk Społecznych PAN poświęcone było omówieniu dorobku nauk społecznych w dziesięcioleciu Polski Ludowej. Referaty wygłosili Adam Schaff (filozofia), Oskar Lange (ekonomia) i Kazimierz Wyka (nauki filologiczne). Schaff ustosunkował się m. in. do sytuacji w socjologii. Podkreślił, iż „istota osiągnięć materializmu historycznego sprowadza się do przewyciężenia dominacji socjologii burżuazyjnej, do wywalczenia nowego kierunku rozwoju socjologii polskiej”. Uznał, iż „osiągnięciem było przeprowadzenie zasadniczej krytyki metodologii badań terenowych szkoły Znanięckiego”. Szansę bujnego rozwoju materializmu historycznego stwarzają – jego zdaniem – „uchwały partyjne, przemówienia przywódców partii oraz publicystyka partyjna. Zawierają one ogromny ładunek twórczej myśli naukowej, który popycha potężnie naprzód naukę o rozwoju społecznym”.

A. Schaff: Dziesięć lat walki o zwycięstwo filozofii marksistowskiej w Polsce Ludowej. *Myśl Filozoficzna* 1954 nr 3 s. 17–19

[VII]

„Myśl Filozoficzna” nie ustaje w krytyce „socjologii burżuazyjnej”! Tym razem młody i gniewny recenzent „amerykańskiego postępowego miesięczni-

ka – jak go nazywał – «Masses and Mainstream»” w którym m. in. odnajduje prowadzoną przez pismo „walkę o zbliżenie kulturalne między narodem amerykańskim a narodami ZSRR”, gdzie są zamieszczone informacje o ZSRR „pod wymownym tytułem «Tam, gdzie kultura należy do ludu»”, cytuje i eksponuje jednego autora tego pisma, który stwierdza, iż „socjologowie amerykańscy występują jako uczniowie włoskiego faszyzmu i hitleryzmu, a nienawiść do demokracji odziedziczyli po Mussolinim i Hitlerze”.

Jerzy J. Wiatr: Problematyka filozoficzna w „Masses and Mainstream”. *Myśl Filozoficzna* 1954 nr 2 s. 359–364

[VII]

Pierwszą jaskółką zwiastującą krytykę w naukach społecznych były artykuły Józefa Chałasińskiego zamieszczone w „Nauce Polskiej”. „Filozofia [w Polsce] ześrodkowuje się jednostronnie na zagadnieniu walki klasowej zaniedbując zagadnienie duchowej kultury człowieka [...]. Gdy bowiem filozofia zamienia się całkowicie w politykę – pisał – gdy zaniedbuje zagadnienia duchowego życia człowieka, i związane z nim zagadnienia humanizmu, to dziedzinę tę albo pozostawia tradycyjnej sferze religii, albo – gdy chodzi o jednostki bardziej samodzielnie intelektualnie – prywatnej inicjatywie indywidualnych dociekań filozoficznych. W obecnej sytuacji polskiego ruchu filozoficznego, który ma charakter szkolenia ideologiczno-politycznego, po strawę filozofii duchowego życia człowieka sięga inteligent do przekładów z literatury klasycznej Grecji, do klasyków wielkiej literatury światowej i polskiej, ale rzadko sięga do „Myśli Filozoficznej” (s. 147–48).

J. Chałasiński: Inteligencja ludowa – Naukowy pogląd na świat – Upowszechnianie wiedzy i kultury. *Nauka Polska* 1954 nr 4 s. 130–148; Zob. też J. Chałasiński: *Z zagadnień historii kultury polskiej pierwszej połowy XIX wieku* (Z powodu nowej publikacji Instytutu Badań Naukowych). *Nauka Polska* 1954 nr 1 s. 81–121

[XI]

Ukazują się *Pamiętniki chłopów*, wydane przez Książkę i Wiedzę w nakładzie 15 tys. egzemplarzy, w wyborze Leonardy Stróżeckiej. Wznowiono tom po roku w nakładzie 100 tys. egzemplarzy [!]. Autorka wyboru prezentuje 45 pamiętników z przedwojennego, dwutomowego wydania IGS-owskiego. Czytamy w przedmowie: „Jest to akt oskarżenia, który wobec jawnego dziś przejścia niedobitków sanacji i sługusów klas ongiś panujących w Polsce na żołąd anglo-amerykańskich wywiadów zyskał nową, ostrą politycznie aktualność, albowiem odsłania korzenie zdrady narodowej, odsłania jej mechanizm z okresu burżuazyjnej niepodległości, uczy nas rozumieć, że dzisiejsze zaprzaństwo jest nieuniknioną konsekwencją całokształtu antynarodowej linii

gospodarczej, administracyjnej i politycznej wszystkich burżuazyjnych rządów Polski przedwrześniowej z faszyzmem sanacyjnym na czele (s. VI).

Pamiętniki chłopów. Wybór. Warszawa 1954, 364 s.

[7 XII]

Likwidacja Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, zastąpionego Ministerstwem Spraw Wewnętrznych. Dokonano częściowej redukcji personelu. Wiele osób z pionu kształcenia kadr przeniesionych zostało do szkolnictwa wyższego, obejmując stanowiska wykładowców w powoływanych masowo we wszystkich szkołach wyższych katedrach podstaw marksizmu-leninizmu.

[10 XII]

Zmarł w Krakowie Jerzy Lande, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalista w zakresie teorii, filozofii i socjologii prawa oraz metodologii nauk społecznych i socjologii nauki, uczeń Leona Petrażyckiego.

Jerzy Lande 1886–1954. Wiadomości Uniwersyteckie [UJ] 1954 z dn. 15 XII s. 2; Opalek K.: Jerzy Lande. Zeszyty Naukowe UJ. Prawo 1955 nr 1 z. 1 s. 167–71; Opalek K.: Prof. Jerzy Lande Wspomnienie pośmiertne. Studia i Materiały Nauki Polskiej 1955 s. 556–557; Wspomnienie. Państwo i Prawo 1955 z. 2 s. 260–1

Wydawnictwa książkowe:

Gostyńska Weronika, Owoc Kazimierz: Twórcy komunizmu naukowego. Cz. 1: Marks, Engels. Warszawa 1954 PWN 336 s.

Kłoskowska Antonina: Machiavelli jako humanista na tle włoskiego Odrodzenia. Wrocław 1954 Ossolineum 155 s. Prace z historii myśli społecznej t. 4

Matejko Aleksander: Ludność i zagęszczenie mieszkań Osiedla „A” w Nowych Tychach. Warszawa 1954 Instytut Budownictwa Mieszkaniowego Materiały i Dokumentacja Seria B Z. 11/33, 31 s. [Wydanie powielone]

Martel Karol: Materializm historyczny jako nauka. Warszawa 1954 RSW „Prasa” 23 s.

Przekłady na język polski:

Lenin Włodzimierz: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza X, 558 s.

Lenin Włodzimierz: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza VIII, 531 s.

Lenin Włodzimierz: Dzieła. T. 3: Rozwój kapitalizmu w Rosji. Warszawa 1954 Książka i Wiedza 684 s.

Lenin Włodzimierz: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza X, 653 s.

Lenin Włodzimierz: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza VIII, 514 s.

Stalin Józef: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza 394 s.
Stalin Józef: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza 431 s.
Stalin Józef: Dzieła. Warszawa 1954 Książka i Wiedza
Stalin Józef: Marksizm a zagadnienia językoznawstwa. Warszawa 1954
Książka i Wiedza
Stalin Józef: Zagadnienia leninizmu. Warszawa 1954 Książka i Wiedza
868 s.

1964 [40 lat temu]

[1]

Ukazuje się w sprzedaży pierwszy tom „Roczników Socjologii Wsi” (z datą 1963). Pismo redaguje Zakład Socjologii Wsi Instytutu Filozofii i Socjologii PAN oraz Pracownia Socjologii Wsi Instytutu Ekonomiki Rolnej pod kierunkiem Bogusława Gałęskiego. Redakcję tomu powierzono Ryszardowi Turkiewiczowi. Wydawcy „Roczników” nawiązali w pewnym stopniu do tradycji przedwojennych „Roczników Socjologii Wsi” (1936–1938) Władysława Grabskiego. „Nie jest to jednak wznowienie pisma [...]. Nie jest to nawet kontynuacja, zbyt wiele bowiem zmieniło się tak w rzeczywistości, jak i w zadaniach, jakie pismo nasze sobie stawia”.

Od Redakcji. Roczniki Socjologii Wsi 1963 t. 1 s. 5

Rec.– Adamski Władysław: Studia Socjologiczne 1964 nr 4 s. 308–311; F. Jakubczak: Wiś Współczesna 1965 nr 8 s. 149–151

[17 I]

Podczas dorocznego Walnego Zebrania PTS wybrano nowego prezesa, w miejsce zmarłego przed dwoma miesiącami Stanisława Ossowskiego. Została nim prof. Nina Assorodobraj (UW), której kandydaturę zgłosiła Maria Ossowska (innych propozycji nie było). Uzyskała ona 69 głosów poparcia, przy 1 głosie sprzeciwu i 5 wstrzymujących. Funkcję zastępcy powierzono doc. Stefanowi Nowakowi (UW), zaś sekretarza doc. Adamowi Podgóreckiemu (UW) i skarbnika dr. Zygmuntowi Pióro (Instytut Urbanistyki). Wkrótce, na wniosek nowego prezesa PTS, powołano prezydium Rady Głównej PTS, jako ciało robocze. W jego skład weszli prezes i wiceprezes, sekretarz, skarbnik oraz kilka osób desygnowanych przez Zarząd Główny z jego składu.

Dobrze posiane ziarno. Rozmowa z Panią profesorką Niną Assorodobraj-Kulą. W: Z dziejów Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Materiały i wspomnienia. Zebrała E. Tarkowska. Warszawa 1997. Maszynopis s. 79; Kraśko N.: Historia Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Tamże, s. 38; Przegląd Socjologiczny 1964 t. 18 s. 178–179

[II]

„Rozwój polskiej socjologii wymaga głębokich, rzeczowych dyskusji nad koncepcją socjologii, jej dyrektywami metodologicznymi, profilem jej zainteresowań” – czytamy w nowej książce Zygmunta Baumana. „Wymaga jej tym bardziej, że socjologia współczesna nie jest bynajmniej wiedzą jednolitą i powszechnie uznaną. [...] Heterogeniczność wiedzy społecznej jest nie dającym się uniknąć refleksem heterogeniczności układu stosunków społecznych, zróżnicowania ludzkich interpretacji, wielości społecznych konfliktów” (s. 14–15). Książka ta, w której omówione zostały osiągnięcia współczesnej socjologii (głównie amerykańskiej) znamionuje – zdaniem recenzenta – kształtowanie nowego etapu w refleksji metodologicznej w środowisku polskich socjologów-marksistów – „przyszła świadomość, iż marksizm może wydatnie przyczynić się do postępu wiedzy, gdy – pisze słusznie Bauman – będzie starał się wyzyskać tę przeogromną szansę poznawczą, która zawarta jest właśnie w jego odrębności” (s. 276).

Bauman Zygmunt: *Wizje ludzkiego świata. Studia nad społeczną genezą i funkcją socjologii*. Warszawa 1964; Rec. pióra J. Szackiego w: *Studia Socjologiczne* 1965 nr 2 s. 275–281

[14 III]

List 34 intelektualistów, skierowany do Józefa Cyrankiewicza, w którym zwrócono uwagę na „ograniczenie papieru na druk książek i czasopism oraz zaostrzenie cenzury prasowej [co] stwarza sytuację zagrażającą rozwojowi kultury narodowej”, podpisany został przez pisarzy i uczonych, m.in. przez dwoje socjologów – Marię Ossowską i Jana Szczepańskiego.

M. Fik: *Kultura po Jałcie*. Londyn 1989 s. 359

[19 V]

Na Wydziale Filozoficznym UW odbył się przewód habilitacyjny Włodzimierza Wesołowskiego. Postępowanie wszczęto po złożeniu pracy *Klasy, warstwy i władza*.

Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych 1963. Warszawa 1965 s. 82–84

[V]

Do Wydziału Nauki KC PZPR wpływa, zamówiony wcześniej przez Andrzeja Werblana, obszerny maszynopis pracy Jarosława Ładosza pt. „*Pokoje we współistnieniu*” w *polskiej filozofii i socjologii*. Materiał ten przygotowany został jako replika uczonego-marksisty na książkę Zbigniewa A. Jordana: *Philosophy and Ideology. The Development of Philosophy and Marxism-Leninism in Poland since the Second World War* (1963).

Autor broszury wychodzi z założenia, iż uchylenie żelaznej kurtyny prowadzi do „narastania nacisku ideologicznego burżuazji na nasze masy i intelektualistów”, a to „zmusza do wzmożenia walki na froncie ideologicznym” (s. 1–2). „Marksistowska filozofia i socjologia – pisał Ładosz – jest pierwszą w dziejach naukową i klasową. Jako taka jest przeciwstawiana całej burżuazyjnej nauce społecznej. Każde ustępstwo na rzecz ideologii burżuazyjnej jest koncesją na rzecz antynauki. W teoretycznej działalności marksista nie może iść na żadne kompromisy” (s. 10–11). Powołując się na radzieckie pismo „Komunist” (1963 nr 8) przypominał, iż „partyjność to [...] nieustająca walka przeciwko ideom wrogim marksizmowi-leninizmowi, [...] czujność i demaskowanie rozkładającej się ideologii burżuazyjnej” (s. 21). Niepokój autora budzi zarówno postawa licznych filozofów i socjologów partyjnych, jak i oburza pobłażliwość wobec tych filozofów i socjologów, którzy nie będąc członkami partii bezkarne pozwalają sobie na jawnie głoszenie poglądy antymarksistowskie. Do grupy niesubordynowanych socjologów partyjnych zaliczył Juliana Hochfelda, Zygmunta Baumana, Jerzego J. Wiatra, Marię Hirszowicz i Włodzimierza Wesołowskiego, zaś jako niepokornych socjologów bezpartyjnych wymienił „nieżyjącego już” Stanisława Ossowskiego oraz Marię Ossowską, Jana Szczepańskiego i Andrzeja Malewskiego. Skandalem nazywa autor ukazanie się w ostatnio książek: *Zarysu socjologii* Baumana, gdzie Lenin cytowany jest 6, Ossowski 10, zaś Parsons 13 razy; *Studia z socjologii klas i warstw społecznych* Wesołowskiego, gdzie lansowana „teoria stratyfikacji służy zamazywaniu walki klas” (s. 31); *Socjologia moralności* Ossowskiej, „zawierająca przykłady zjadliwej polemiki z marksizmem, złośliwości w stosunku do socjalizmu, do ZSRR” (s. 42). Listę tę dopełniają *Elementarne pojęcia socjologii* Szczepańskiego, *Zagadnienia psychologii społecznej* w wyborze Malewskiego. Szczególnie bolesne było dla autora tekstu bagatelizowanie przez marksistów szkodliwości pracy *Struktura klasowa w społecznej świadomości* Ossowskiego. „Nikt nie miał śmiałości powiedzieć, że monografia [ta] jest klasycznym wyrazem teoretycznej bezradności, subiektywizmu i słabości burżuazyjnej socjologii, bezradności antydialektycznej metodologii naukowej, wyrazem antymarksistowskich namiętności autora, wątpliwych uogólnień politycznych” (s. 39).

J. Ładosz: „Pokojowe współistnienie” w polskiej filozofii i socjologii. Maszynopis 1964, 50 s. AAN, KC PZPR, sygn. 237/XVI–396

[3 VI]

Odbywa się narada socjologów partyjnych Zespołu Socjologicznego Sekcji Filozoficzno-Socjologicznej przy Wydziale Nauki KC PZPR, poświęcona

planowanemu zjazdowi socjologów polskich. Władze partyjne kategorycznie przeciwstawiają się „lansowanej przez byłego prezesa PTS prof. Ossowskiego [...] koncepcji kongresu socjologii polskiej. [...] Zjazdowi socjologów należy nadać skromne rozmiary organizacyjne i nakierować na problematykę Polski Ludowej. Przygotowanie zjazdu nt. XX-lecia Polski Ludowej może służyć dalszemu umacnianiu wpływów partii w środowisku socjologicznym”. W trakcie dyskusji zapewniano, iż „w każdym zespole przygotowującym referaty są towarzysze partyjni, których zadaniem będzie dopilnowanie właściwego opracowania danego tematu”.

AAN, Arch. KC PZPR, sygn. 237/XVI–390. Wydział Nauki Sekcja Filozoficzno-Socjologiczna 1963–1965.

[11 VI]

Dr Jerzy Piotrowski zdaje kolokwium habilitacyjne przed Radą Wydziału Ekonomiki Produkcji Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. Podstawę przewodu stanowiła rozprawa *Zabezpieczenie społeczne – problematyka i metody*.

Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych 1964. Warszawa 1966 s. 105–106

[VII]

„Przeszliśmy okres raczej abstrakcyjnych dyskusji na temat tego, jakie metody są poprawne, a jakie niepoprawne z punktu widzenia marksizmu” – pisał Jan Szczepański oceniając aktualną sytuację w socjologii polskiej. Zwracał przy tym uwagę na fakt, iż tym samym czasie dokonał się na świecie doniosły postęp w metodologii i teorii nauk społecznych. „Czeka nas dokonanie wielkiego wysiłku – kontynuował – jeżeli nie chcemy pozostać przeżuwaczami wielkich problemów przeszłości i jeśli nie chcemy się obudzić pewnego poranku, aby stwierdzić, że inni uporali się z tymi zagadnieniami w sposób decydujący i nieodwołalny” (s. 243).

J. Szczepański: Dyskusyjne zagadnienia metodologiczne współczesnej socjologii polskiej. *Studia Socjologiczne* 1964 nr 2 s. 231–243

[VII]

Na półkach księgarskich pojawia się książka Andrzeja Malewskiego pt. *O zastosowaniach teorii zachowania*, Wydana została z pozostawionego przez autora rękopisu, w pół roku po tragicznej śmierci 34-letniego socjologa. W przekładzie na język niemiecki nadano jej tytuł *Verhalten und Interaktion* (1967). Książka zdobyła światowe uznanie – zamieszczona jest w *Lexikon der Soziologischen Werke* (2001) wśród klasycznych pozycji literatury światowej,

jako jedna z prac siedmiu autorów polskich (Chałasiński, Fleck, Gumpłowicz, Malinowski, Ossowski, Znaniecki).

A. Malewski: O zastosowaniach teorii zachowania. Warszawa 1964 PWN s. XII, 183

[17–22 VIII]

W I Światowym Kongresie Socjologii Wsi w Dijon (Francja) wzięło udział troje socjologów z Polski: Dyzma Gałaj, Bogusław Gałęski i Eugenia Jagiełło-Łysiowa.

Studia Socjologiczne 1965 nr 1 s. 336–337

[VIII]

Nakładem PWN ukazuje się polski przekład (tłumaczył Aleksander Gella) książki Seymoura M. Lipseta i Reinharda Bendixa pt. *Social Mobility in Industrial Society* (1959). Jerzy J. Wiatr w przedmowie do wydania polskiego podkreślał, iż stało się tak „bowiem skuteczna krytyka socjologii niemarksi-stowskiej musi zakładać znajomość właśnie jej najlepszych pozycji”.

Ruchliwość społeczna w społeczeństwie przemysłowym. W. 1964, 352 s.

[VIII]

Dr Zbigniew Jordan (logika i historia filozofii, sowietologia i socjologia), w 1935–39 asystent katedry Filozofii Uniwersytetu Poznańskiego, od 1939 roku na emigracji, zostaje po wielu latach starań zatrudniony na uniwersytecie angielskim w Reading, gdzie powierzono mu kurs logiki, semantyki i filozofii nauki dla studentów socjologii.

J. Ostrowski : Dorobek życiowy filozofa. Rocznik Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie 1980/1 t. 1 drugiej serii, s. 17–24

[9–13 IX]

W St. Vincent we Włoszech obraduje Komitet Socjologii Prawa ISA. Polskę reprezentował Adam Podgórecki (wiceprzewodniczący Komitetu). On też był jednym z trzech uczestników prezentujących referaty.

Studia Socjologiczne 1965 nr 2 s. 228–230

[10–23 IX]

IV Międzyuczelniane Sympozjum Socjologiczne młodych socjologów zorganizowano w Mielnie. Poświęcone było problematyce współczesnej cywilizacji industrialnej. Wygłoszono 21 referatów przez studentów socjologii i asystentów z UW, UJ, UŁ, KUL i WSP Gdańsk.

Studia Socjologiczne 1965 nr 2 s. 337–338

[X]

Na Uniwersytecie Łódzkim tworzy się nowy wydział o nazwie Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny.

[14 X]

Kolejna narada socjologów partyjnych Zespołu Socjologicznego przy Wydziale Nauki KC PZPR, poświęcona planowanemu zjazdowi socjologów polskich. Administracja partyjna (obecna tow. Krysanka) poleca ograniczenie liczby uczestników zjazdu do 200–300 osób, bowiem przy większej liczbie „grozi wiec, nie tylko liczbowo, ale nawet w sensie nastrojów i przewagi na sali”. Zygmunt Bauman podkreślał przy tym konieczność „dopilnowania, by siły marksistowskie były właściwie rozłożone między poszczególne sekcje zjazdowe”.

AAN, Arch. KC PZPR, sygn. 237/XVI–390. Wydział Nauki Sekcja Filozoficzno-Socjologiczna 1963–1965.

[18 XI]

Po wieloletniej chorobie zmarł w Warszawie Jan Stanisław Bystron, teoretyk kultury, etnograf i etnolog, socjolog, profesor Uniwersytetu Warszawskiego (wcześniej Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego)

Bielak F.: J. S. Bystron (20 X 1892–18 XI 1964). Pamiętnik Literacki 1965 z. 3 s. 301–303; Bielak F.: Tygodnik Powszechny 1965 nr 1 s. 5; Chałasiński J.: J. S. Bystron 1892–1964. Przegląd Socjologiczny 1966 t. 19 z. 2 s. 156; J. D.: Pamięci prof. Bystronia. Więż 1965 nr 23 s. 107–108; Krzyżanowski J.: J. S. Bystron i jego dorobek folklorystyczny. Literatura Ludowa 1964 nr 3 s. 4–6; Krzyżanowski J.: J. S. Bystron 1892–1964. Nauka Polska 1965 nr 2 s. 188–9; Kutrzeba-Pojnarowa A.: J. S. Bystron jako historyk i teoretyk kultury. Polska Sztuka Ludowa 1965 nr 2 s. 71–78; Makulski K.: Posiedzenie poświęcone pamięci J. S. Bystronia Przegląd Humanistyczny 1965 nr 5 s. 174–176; Tazbir J.: J. S. Bystron 20 X 1892–18 X 1964. Kwartalnik Historyczny 1966 nr 1 s. 253–235

[27 XI]

Wobec autonomizowania się działań Zespołu Socjologicznego, pracującego w ramach Sekcji Filozoficzno-Socjologicznej Wydziału Nauki KC PZPRP, proponuje się poszerzenie tego Zespołu o następujące osoby: Maria Bielińska-Hirszowicz (UW), Kazimierz Doktor (IFiS), Bogusław Gałęski (IFiS), Janusz Kossak (WSNS), Jolanta Kulpińska (UŁ), Anna Pawełczyńska (IFiS), Jerzy Szacki (UW), Włodzimierz Wesołowski (UŁ), Stanisław Widerszpil (WSNS).

Skład Zespołu Socjologicznego Sekcji Filozoficzno-Socjologicznej Wydziału Nauki KC PZPR w końcu listopada przedstawiał się następująco: N. Assorodobraj, Z. Bauman, M. Hirszowicz, Stefania Dębińska, K. Doktor, B. Gałęski, J. Kossak, J. Kulpińska, W. Markiewicz, A. Pawełczyńska,

J. Szacki, T. Szczurkiewicz, W. Wesołowski, J.J. Wiatr, S. Widerszpil, Szafier i J. Ekiert.

AAN, KC PZPR, sygn. 327/XVI-390

[13-14 XI]

Zakład Socjologii Miasta IFiS PAN zorganizował w Warszawie Konferencję Socjologów Miasta. Po raz pierwszy w Polsce spotkali się socjologowie miasta ze wszystkich ośrodków krajowych i przedstawiciele dyscyplin pokrewnych badających miasto uwzględniając aspekty socjologiczne (geografia, urbanistyka, ekonomia). Uczestnicy konferencji wysłuchali czterech referatów (Paweł Rybicki, Janusz Ziółkowski, Jan Turowski i Stefan Nowakowski oraz dziesięciu komunikatów.

Studia Socjologiczne 1965 nr 4 s. 311-316; Przegląd Socjologiczny 1966 t. 19/2 s. 172-174

[XI]

Poczytna seria „Myśli i Ludzie” (Wiedza Powszechna) wzbogaca się o monografię pióra Jerzego Szackiego: *Durkheim*. Oprócz tekstu (s. 5-124), będącego pierwszym w naszym piśmiennictwie systematycznym i tak obszernym wykładem socjologii autora *Les règles de la méthode sociologique*, zawarto w książce wybór tekstów Durkheima (w tłumaczeniu autora).

[31 XII]

Liczba członków Polskiego Towarzystwa Socjologicznego przekroczyła 400 osób – liczy obecnie 441 osób (przed rokiem 368). Najliczniejszy Oddział Warszawski zrzesza 207 osób, zaś w pozostałych liczby te przedstawiały się następująco: Poznań – 60 osób, Kraków (z Katowicami) – 50 osób, Łódź – 49 osób, Lublin – 28 osób, Toruń – 27 osób, i Wrocław 20 osób.

A. Rudzińska: Polskie Towarzystwo Socjologiczne w roku 1964. Przegląd Socjologiczny 1966 t. 19/2 s. 163-168

[]

Komisja dla Badań nad Pamiętnikarstwem Współczesnym Komitetu Badań nad Kulturą Współczesną PAN przy współudziale Ludowej Spółdzielni Wydawniczej zapoczątkowała pamiętnikarską serię publikacji pamiętników młodego pokolenia wsi Polski Ludowej. Ukazał się pierwszy tom pt. *Awans pokolenia*.

Przegląd Socjologiczny 1964 t. 18 s. 179

[]

W Instytucie Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie powstaje Pracownia Socjologii Medycyny, a przy Polskim Towarzystwie Socjologicznym zawią-

zono Sekcję Socjologii Medycyny. Na czele tych ciał stanęła doc. Magdalena Sokołowska. Współpracę z Pracownią oraz Sekcją podjęły od początku: Stołeczne Centrum Rehabilitacji w Konstancinie oraz Instytut Kardiologii i Instytut Psychoneurologiczny AM w Warszawie. Wydarzenia te dały instytucjonalne podstawy dalszego rozwoju socjologii medycyny w Polsce.

Sokołowska Magdalena: Rozwój i stan obecny [socjologii] medycyny w Polsce. *Studia Socjologiczne* 1976 nr 3 s. 95 s. 100

□

Wśród 30 samodzielnych pracowników naukowych w socjologii polskiej, 12 osób należy do PZPR.

Stan i zadania socjologii marksistowskiej. Maszynopis 1964 23 s. AAN, KC PZPR, sygn. 237/XVI-396

Wydawnictwa książkowe (w wyborze):

Amsterdamski Stefan: Engels. Warszawa 1964 Wiedza Powszechna, 276 s.

Awans pokolenia. Warszawa 1964 LSW 730 s.

Badania socjologiczne w muzealnictwie. Kraków 1964 Muzeum Narodowe 140 s.

Bauman Zygmunt: Wizje ludzkiego świata. Studia nad społeczną genezą i funkcją socjologii. Warszawa 1964 KiW 607 s.

Doktor Kazimierz: Przedsiębiorstwo przemysłowe. Studium socjologiczne Zakładów Przemysłu Metalowego „H. Cegielski”. Warszawa 1964 KiW 306 s.

Dulczewski Zygmunt: Społeczne aspekty migracji na Ziemiach Zachodnich. Poznań 1964 Instytut Zachodni 172 s.

Gałąj Dyżma: Chłopi-robotnicy wsi płockiej. Warszawa 1964 WRiL 160 s.

Giedymin Jerzy: Problemy. Założenia. Rozstrzygnięcia. Studia nad logicznymi podstawami nauk społecznych. Poznań 1964 PWN 196 s.

Hirszowicz Maria: Konfrontacje socjologiczne. Marksizm i socjologia współczesna. Warszawa 1964, 423 s.

Jarosińska Maria: Adaptacja młodzieży wiejskiej do klasy robotniczej. Wrocław 1964 Ossolineum 176 s.

Kłoskowska Antonina: Kultura masowa. Krytyka i obrona. Warszawa 1964 PWN 484 s.

Komorowska Jadwiga: Telewizja w życiu dzieci i młodzieży. Warszawa PWN 1963 cz. 1, 138 s. 1964 cz. 2, 112 s.

Makarczyk Waclaw: Czynniki stabilizacji w zawodzie rolnika i motywy migracji do miast. Wrocław 1964 Ossolineum 201 s.

Malanowski Jan: Przemiany społeczne w podwarszawskim miasteczku w latach 1938–1960. Warszawa 1964 PWN 204 s.

Malewski Andrzej: O zastosowaniach teorii zachowania. Warszawa 1964 PWN s. XII, 183

Markowska Danuta: Rodzina w środowisku wiejskim. Studium wsi podkrakowskiej. Wrocław 1964 Ossolineum 216 s.

Miesiąc mojego życia. Wybór pamiętników z konkursu Polskiego Radia i Tygodnika Kulturalnego. Kom. Red. Józef Chałasiński [i in.]. Warszawa 1964

Moja pierwsza praca. Warszawa 1964 Iskry 238 s.

Olszewska Ładyka Anna: Rodzina. Warszawa 1964 Iskry 180 s.

Pamiętniki lekarzy. Warszawa 1964 Czytelnik 1030 s.

Podgórecki Adam: Zjawiska prawne w opinii publicznej. Studia socjologiczno-prawne. Warszawa 1964 Wydawnictwo Prawnicze 224 s.

Socjologiczne problemy miasta polskiego. Studia pod red. Stefana Nowakowskiego. Warszawa 1964 PWN 419 s.

Stojak Antoni: Studium o górnikach kopalni „Janina”. Warszawa 1964 PWN 110 s.

Wallis Aleksander: Artyści-plastycy. Zawód i środowisko. Warszawa 1964 PWN 230 s.

Wiatr Jerzy J.: Socjologia wojska. Warszawa 1964 MON 334 s.

Wiatr Jerzy J.: Społeczeństwo. Wstęp do socjologii systematycznej. Warszawa 1964 PWN 518 s.

Woskowski Jan: O pozycji społecznej nauczyciela. Łódź 1964 PWN 239 s.

Ziomek Maksymilian J.: Absencja w pracy. Warszawa 1964 PWE 303 s.

Żarnowski Janusz: Struktura społeczna inteligencji w Polsce w latach 1918–1939. Warszawa 1964 PWN 363 s.

1974 [30 lat temu]

[1]

Profesor Stefan Nowakowski został laureatem Nagrody m.st. Warszawy. Wyróżniony został jako „badacz socjologicznych zagadnień miasta stołecznego Warszawy”.

Stefan Nowakowski. Laureaci nagród Warszawy w 1974 r. Kronika Warszawy 1975 nr 4, s. 97–98; Lista lokatorów pod lupą. Laureat m.st. Warszawy prof. dr Stefan Nowakowski rozmawia z „Expressem”. Rozm. I. Janowska. Expres Wieczorny 1975 nr 32 s. 4

[26–27 II]

Ponad 100 osób reprezentujących władze partyjne, organizacje społeczne: CRZZ, ZNP, ZMS wzięło udział w socjologicznej konferencji „Młodzi robotnicy w świetle badań naukowych”, zorganizowanej w Warszawie przez IFiS PAN oraz CRZZ.

M. Anasz: *Studia Socjologiczne* 1974 nr 4 s. 292–95. Zob. też *Nowe Drogi* 1974 nr 5.

[6 III]

W Instytucie Socjologii UAM spotkali się wykładowcy przedmiotu „Wstęp do socjologii”, dzieląc się doświadczeniami. Dyskutanci m.in. wyrazili pogląd, iż „socjologia marksistowska powinna być przedstawiana w ramach «Wstępu do socjologii» na tle innych systemów i w sposób korespondujący z nimi”. Większość wykładowców jako podręcznik zaleca Jana Szczyńskiego *Elementarne pojęcia socjologii* oraz Jerzego J. Wiatra *Społeczeństwo*. Na UAM dodatkowo poleca się Jarosława Ładosza i Stanisława Kozyr-Kowalskiego *Dialektyka i społeczeństwo. Wstęp do materializmu historycznego*.

J. Pieniążek: Konferencja wykładowców... *Studia Socjologiczne* 1965 nr 2 s. 311–313

[11–13 III]

W Jabłonnej k. Warszawy odbyła się międzynarodowa konferencja socjologiczna nt. teorii i badań struktury klasowej. Zorganizowana przez Instytut Filozofii i Socjologii PAN przy współpracy Komitetu Badawczego Stratyfikacji Społecznej ISA, zgromadziła licznych socjologów z kraju i 30 z zagranicy (Europa i USA).

K. M. Słomczyński: *Studia Socjologiczne* 1975 nr 1 s. 331–334;

[23 III]

Rektor UW prof. Zygmunt Rybicki przyjął delegację filozofów i socjologów radzieckich. W spotkaniu tym uczestniczył dyrektorzy instytutów filozofii i socjologii UW oraz kierownicy zakładów tych jednostek..

[30 III]

Podczas Walnego Zgromadzenia PTS przyznano po raz pierwszy Nagrodę im. Stanisława Ossowskiego „za pracę z dziedziny socjologii [...] autorom młodszego pokolenia”. Oto lista nagrodzonych: Łoś Maria: *Aspiracje a środowisko* (1972); Narojek Winicjusz: *Społeczeństwo planujące. Próba socjologii gospodarki socjalistycznej*. (1973); Pawełczyńska Anna: *Wartości a przemoc. Zarys socjologicznej problematyki Oświęcimia*. (1973); Tyrowicz Stani-

sław: *Światło wiedzy zdeprawowanej. Idee niemieckiej socjologii i filozofii.* (1970).

Komunikat Zarządu Głównego PTS o utworzeniu i przyznaniu nagrody im. Stanisława Ossowskiego. *Studia Socjologiczne* 1974 nr 4 s. 299–300

[30 III]

To samo Walne Zgromadzenie PTS zobowiązało Zarząd Główny do wystosowania protestu przeciwko prowadzonej przez GUS we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych ankiecie „Magister”, która zakładała zbieranie i magazynowanie danych personalnych oraz informacji na temat postaw i poglądów, nie przyjmując przy tym odmowy udzielenia informacji.

[Monografia PTS, s.53–4] Arch. ZG PTS, Protokół z Walnego Zgromadzenia PTS w dn. 30 III 1974 r.

[26 IV]

Staraniem Instytutu Socjologii, Katedry Etnografii i Studium Afrykanicznego odbyła się na Uniwersytecie Warszawskim sesja naukowa dla uczczenia 90-lecia urodzin Bronisława Malinowskiego. Referaty wygłosili Andrzej Waligórski z UJ oraz Zofia Sokolewicz z UW.

Dzierżykraj-Rogalski T.: B. Malinowski 1884–1942 (Sesja naukowa z okazji 90 rocznicy urodzin). *Kultura i Społeczeństwo* 1974 nr 3 s. 221–223

[15 V]

Dr Winnicjusz Narojek, po przedłożeniu pracy *Społeczeństwo planujące. Próba socjologii gospodarki socjalistycznej*, złożył kolokwium habilitacyjne przed Radą Naukową Instytutu Filozofii i Socjologii PAN w Warszawie.

Katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, 1974 s. 127

[7 VI]

Prezydium Oddziału Krakowskiego PAN podjęło decyzję wmurowania w gmachu Polskiej Akademii Nauk przy ul. Sławkowskiej 17 tablicy pamiątkowej ku czci Bronisława Malinowskiego, członka rzeczywistego PAU.

Rocznik Oddziału Krakowskiego PAN

[20 VI]

Na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UJ odbywa się kolokwium habilitacyjne dr Jerzego Sulimskiego, którego podstawę stanowiła rozprawa pt. *Kraków w procesie przemian. Współczesne przeobrażenia zbiorowości wielkomięjskiej.*

Kraków w procesie przemian. Kr. 1976, 392 s.

[22 VII]

W Urzędzie Rady Ministrów odbyła się uroczystość wręczenia nagród państwowych „wybitnym twórcom w dziedzinie nauki, techniki, kultury i sztuki”. Wśród nagrodzonych osób znaleźli się także socjologowie – Jan Szczepański otrzymał nagrodę I stopnia w zakresie nauk społecznych za prace: *Refleksje nad oświatą* (1973) i *Zmiany społeczeństwa polskiego w procesie uprzemysłowienia* (1973), zaś zespół socjologów z Warszawy i Łodzi, kierowany przez Włodzimierza Wesołowskiego, nagrodzony został (nagroda II stopnia w zakresie nauk społecznych) za prace: *Zróżnicowanie społeczne* (1970) i *Struktura i ruchliwość społeczna* (1973)

Kultura i Społeczeństwo 1974 nr 3 s. 215

[VII]

Z inicjatywy Zarządu Głównego PTS i Komitetu Redakcyjnego „The Polish Sociological Bulletin”, wydano specjalny zeszyt zatytułowany *Polish Sociology*, przeznaczony do rozpowszechnienia podczas VIII Światowego Kongresu Socjologii w Toronto.

Mokrzycki E.: Punkt widzenia czy dokument? *Studia Socjologiczne* 1975 nr 1 s. 295–299

[8 VIII]

Zmarł w Krakowie Andrzej Waligórski, socjologia (antropologia społeczna) i etnografia, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dzięgiel L. A. Waligórski. *Lud* 1975, t. 59, s. 347–349; Dzięgiel L.: A. Waligórski (1908–1974). *Etnografia Polska* 1975 t. 19/2 s. 19–23; Leopold W.: Wspomnienie o Profesorze A. Waligórskim. *Przegląd Socjologiczny* 1976 t. 28 s. 336–341; Olszewska-Dyoniziak B.: Profesor A. Waligórski (12 XII 1908–8 VIII 1974). *Zeszyty Naukowe UJ. Prace Etnograficzne* 1976, z. 9 s. 11–17; Paluch A.: Wspomnienie o Profesorze A. Waligórskim. *Przegląd Socjologiczny* 1976 t. 28 s. 342–344; Paluch A.; A. Waligórski. *Kronika UJ 1972–1975. Kraków 1980*, s. 226–228

[13 VIII]

Zmarła w Warszawie Maria Ossowska, filozof (etyk), socjolog moralności, profesor Uniwersytetu Warszawskiego.

Jasińska M.: M. Ossowska. (1896–1974). *Nowa Szkoła* 1974 nr 11 s. 29–30; Kiciński K.: Wartości i człowiek. *Polityka* 1974 nr 34 s. 9; Kołakowski L.: Na grób M. Ossowskiej *Kultura* (Paryż) 1974 nr 10 s. 108–113; Lazari-Pawłowska I.: M. Ossowska. *Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń ŁTN 1974/1977* s. 106–7; M. Ossowska. (1896–1974). *Polish Sociological Bulletin* 1974 nr 2 s. 5–9; M. Ossowska. *Studia Filozoficzne* 1975 nr 6 s. 155; Neyman E.: M. Ossowska. (1896–1974). *Zagadnienia Naukoznawstwa* 1975 z. 1 s. 14–18; Nowicka E.: M. Ossowska. *Kultura* 1974 nr 34 s. 2; Osińska W.: M. Ossowska. *Kwartalnik Historii Nauki* 1975 nr 2, s. 329–332; Pacuła S.: M. Ossowska (1896 – 1974). *Kierunki* 1974 nr 36 s. 3, 11; Pelc J.: Od wydawcy. *Studia Semiotyczne* 1975, s. 5–6; Reszke I.: M. Ossowska. (26 I 1986 – 13 VIII 1974). *Studia Socjologiczne* 1975 nr 1 s. 9–14

[19–24 VIII]

W Toronto obraduje VIII Światowy Kongres Socjologiczny pod hasłem „Nauka i rewolucja we współczesnych społeczeństwach”. W Kongresie uczestniczyło ok. 3.5 tysiąca socjologów z całego świata. Delegacja polska liczyła 10 osób. Ich udział był bardzo aktywny – oprócz wygłoszonych referatów lub komunikatów, uczestniczyli oni w pracach organizacyjnych jako przewodniczący lub sekretarze sympozjów i komitetów.

A. Kłoskowska: VIII Światowy Kongres Socjologii. *Studia Filozoficzne*. 1975 nr 1 s.186–88; J. Kulpińska: Międzynarodowy Kongres Socjologiczny w Toronto. *Studia Socjologiczne* 1975 nr3 s.310–314

[IX]

Ukazuje się książka Piotra Sztompki pt. *System and Function: Toward a Theory of Society*, nakładem Academic Press Inc. W Nowym Jorku i Londynie.

Studia Socjologiczne 1975 nr 2 s. 305

[16 X]

Podczas zebrania plenarnego Wydziału I Nauk Społecznych PAN przyznano nagrodę naukową za rok 1974 w zakresie socjologii im. Ludwika Krzywickiego zespołowi kierowanemu przez Jerzego Piotrowskiego za prace zbiorową *Miejsce człowieka starego w rodzinie i społeczeństwie* (1973).

Kultura i Społeczeństwo 1974 nr 4 s. 235–236

[7 XI]

Na Uniwersytecie Jagiellońskim odbyło się kolokwium habilitacyjne Daniela Markowskiego, który poprzedził ten fakt złożeniem rozprawy nt. teorii społeczeństwa „postindustrialnego” w socjologii zachodniej.

Studia Socjologiczne 1975 nr 2 s. 305

[9–10 XII]

Instytut Pedagogiki oraz Instytut Socjologii UAM zorganizowały sesję naukową nt.: „Osiągnięcia i perspektywy socjologii wychowania w Polsce Ludowej”. Połączono ją z uroczystością siedemdziesięciolecia urodzin prof. Stanisława Kowalskiego.

J. Szewczyk: *Studia Socjologiczne* 1975 nr 3 s. 319–322

[17 XII]

Na Uniwersytecie Warszawskim odbyło się kolokwium habilitacyjne Barbary Szackiej, która przedstawiła pracę nt. *Przeszłość w świadomości współczesnej inteligencji polskiej*.

Studia Socjologiczne 1975 nr 2 s. 305

[20 XII]

W salach Collegium Maius UJ odbyła się uroczystość poświęcona osiemdziesięcioleciu urodzin Kazimierza Dobrowolskiego. Zgromadziła ona współpracowników oraz przyjaciół i uczniów jubilata w liczbie ok. 200 ze środowisk historyków, etnografów i socjologów.

Bieńkowski W.: 80-lecie urodzin K. Dobrowolskiego. *Studia Historyczne* 1975 z. 4 s. 501; Wiatr J. J.: Jubileusze uczonych. *Studia Socjologiczne* 1975 nr 2 s. 303–304; Ziemiński F.: Uczony-humanista-wychowawca. (W 80-tą rocznicę urodzin prof. K. Dobrowolskiego). *Studia Historyczne* 1974 z. 4 s. 511–532

[31 XII]

W roku 1974 liczba członków Polskiego Towarzystwa Socjologicznego przekroczyła 1000 osób. – Z końcem 1973 roku Towarzystwo zrzeszało 925 zaś z końcem 1974 roku 1003 członków.

A. Sułek: Walne zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. *Studia Socjologiczne* 1974 nr 4 s. 296–299.

[XII]

„Teza o wiodącej roli klasy robotniczej w rozwoju państwa, jego gospodarki i kultury, fakt, że jej udział w osiągnięciach budownictwa socjalistycznego był i jest bezsprzecznie decydujący znalazł w wynikach badań socjologicznych pełne potwierdzenie” – pisał Władysław Markiewicz.

Przemiany społeczeństwa polskiego w XXX-leciu PRL. *Studia Socjologiczne* 1974 nr 4 s. 10

[]

Aleksander Hertz z Nowego Jorku zostaje laureatem dorocznej nagrody im. Jurzykowskiego w zakresie socjologii.

M. Fik: *Kultura po Jalcie*. Londyn 1989 s. 174

Wydawnictwa książkowe (w wyborze):

Aleksander Tadeusz: *Uwarunkowania uczestnictwa kulturalnego ludności wiejskiej*. Warszawa 1974 PWN 283 s.

Biernacka Maria: *Kształtowanie się nowej społeczności w Bieszczadach*. Wrocław 1974 Ossolineum 211 s.

Burszta Józef: *Kultura ludowa – kultura narodowa. Szkice i rozprawy*. Warszawa 1974 LSW, 373 s.

Cackowski Zdzisław: *Główne pojęcia materializmu historycznego*. Warszawa 1974 KiW

Filozofia i socjologia kultury fizycznej. Wybór tekstów. Red. Z. Krawczyk. Warszawa 1974 PWN, 552 s.

- Czerwiński Marcin: *Życie po miejsku*. Warszawa PIW 208 s. 1974
- Dobrowolska Danuta: *Studia nad znaczeniem pracy dla człowieka*. Wrocław 1974 Ossolineum 230 s.
- Koralewicz-Zębik Jadwiga: *System wartości a struktura społeczna*. Wrocław 1974 Ossolineum, 249 s.
- Koneczny Feliks: *Cywilizacja żydowska*. Londyn 1974 Wyd. Tow. Im. Romana Dmowskiego 439 s.
- Kowalski Stanisław: *Socjologia wychowania w zarysie*. Warszawa 1974 PWN 529 s.
- Kwilecki Andrzej: *Łemkowie. Zagadnienie migracji i asymilacji*. Warszawa 1974 PWN 320 s.
- Łabudzka Irena: *Zjawisko alkoholizmu na tle procesu urbanizacji. Studium monograficzne m. Pruszkowa*. Wrocław 1974 Ossolineum 198 s.
- Łobodzińska Barbara: *Rodzina w Polsce*. Warszawa 1974 PWN 218 s.
- Misztal Bronisław: *Grupy rówieśnicze młodzieży*. Wrocław 1974 Ossolineum 215 s.
- Socjologowie o wychowaniu. Wybór* Zdzisław Grzelak. Warszawa 1974 Iskry 236 s.
- Socjotechnika. Funkcjonalność i dysfunkcjonalność instytucji*. Red. A. Podgórecki. W. 1974.
- Standaryzacja zmiennych socjologicznych*. Red. Naukowa Włodzimierz Wesołowski. T.1: *Wiek, wykształcenie, dochód, sytuacja mieszkaniowa*, t. 2: *Spółeczna klasyfikacja zawodów*. Warszawa 1974 IFiS s. 125, s. XIX, 45 s.
- Tyszka Zbigniew: *Socjologia rodziny*. Warszawa 1974 PWN 247 s.
- Warzywoda-Kruszyńska Wielisława: *Małżeństwa a struktura społeczna*. Wrocław 1974 Ossolineum 178 s.
- Z metodologii i metodyki socjologicznych badań terenowych. Praca zbiorowa pod red. Zygmunta Gostkowskiego. Z. 3*. Warszawa 1974 IFiS PAN 207 s.

1984 [20 lat temu]

[10–12 I]

W Jabłonie k. Warszawy zorganizowano (IFiS PAN) konferencję poświęconą analizie przyczyn polskiego kryzysu. W dyskusji wskazano na jednostronność ujęć zjawiska w zaprezentowanych referatach oraz podniesiono problem, „jak badać społeczeństwo, w którym konflikty występują w formie stłumionej i niejawniej?” (s. 294)

[17 II]

Odbywa się w Krakowie uroczysta sesja naukowa nt. „Społeczeństwo i kultura w procesie przemian”, którą zorganizowały Oddział Krakowski PAN oraz Instytut Socjologii UJ dla uczczenia 90-lecia Profesora Kazimierza Dobrowolskiego. Sylwetkę jubilata, koleje życia i jego dokonania naukowe prezentował Władysław Kwaśniewicz (Studia Socjologiczne 1984 nr 4 s. 7–33).

Bieńkowski W.: Społeczeństwo i kultura w procesie przemian. Uroczysta sesja naukowa dla zorganizowana dla uczczenia jubileuszu dziewięćdziesięciolecia prof. K. Dobrowolskiego. Studia Historyczne 1984 z. 4 s. 695–697; Sz[tompka] P.: Sesja jubileuszowa. Studia Socjologiczne 1984 nr 4 s. 225–226

[24–25 II]

Dużym zainteresowaniem cieszyła się konferencja nt. „Wartości społeczeństwa polskiego”, zorganizowana przez Instytut Socjologii UW, w której uczestniczyło ponad stu socjologów z kraju. Nic w tym dziwnego, bowiem referenci (Ireneusz Krzemiński, Antonina Kłoskowska, Renata Siemieńska, Antoni Sułek, Maria Misztal i Bogdan Cichomski) podjęli problematykę postaw społeczeństwa polskiego w okresie kryzysu społecznego przełomu siedemdziesiątych i osiemdziesiątych lat. Autor sprawozdania informował, iż „dyskusje nad wygłoszonymi referatami były niekiedy bardzo żywe”, dodając pośpiesznie, iż teksty wystąpień nie będą publikowane, a jedynie „dostępne są u ich autorów”. Był to bowiem czas, kiedy socjologowie w Polsce mówili bez zahamowań, ale nadal nad słowem pisanym „czuwała” cenzura.

A. Sułek: Studia Socjologiczne 1984 nr 2 s. 314–318

[2 IV]

Rektor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przekształca Zakład Socjologii Instytutu Nauk Społecznych w Katedrę Socjologii jako samodzielną jednostkę na Wydziale Humanistycznym.

Zarządzenie Rektora UMK z dn. 2 IV 1983 roku

[9–13 IV]

W Londynie odbyła się Sesja Naukowa Upamiętniająca Stulecie Urodzin Bronisława Malinowskiego. Z tej też okazji oddział etnograficzny Muzeum Brytyjskiego zorganizował wystawę poświęconą Malinowskiemu i mieszkańcom Wysp Trobrianda.

M. Buchowski: Obchody stulecia urodzin Bronisława K. Malinowskiego Lud 1985 t. 69 s. 365–366; A. Sułek: Wystawa w Muzeum Brytyjskim. Studia Socjologiczne 1984 nr 3 s. 317

[30 IV]

Wśród pracowników naukowych reprezentujących nauki społeczne 44.8% należało do PZPR bądź innych partii (ZSL, SD) i politycznych organizacji młodzieżowych. Z tego: politolodzy – 84.2%, filozofowie 51.9%, pedagodzy – 45.1%, ekonomiści – 43.2%, prawnicy 40.8%, historycy – 38.5%, socjologowie – 37.9%, filologowie – 24.9% i psychologowie – 18.2%.

Dane Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauk Politycznych – Sytuacja polityczno kadrowa w środowisku nauk społecznych. Nowe Drogi 1985 nr 3/7 (Suplement) s. 119

[V]

Działający w podziemiu ankietarzy Centrum Badania Opinii Społecznej NSZZ „Solidarność” przeprowadzili badania wśród pracujących mieszkańców Krakowa (639 wypełnionych kwestionariuszy) nt. stosunku do zdelegalizowanej „Solidarności”, perspektyw jej trwania w podziemiu, stosunku do PZPR i Kościoła jako sił politycznych (autor kwestionariusza Stanisław Jegłowski).

M. Tabin: Podziemne badania ankietowe. Kultura i Społeczeństwo 1990 nr 1 s. 205

[V]

„Stan ograniczeń swobodnych wypowiedzi w nauce jest stanem konfliktu, a kompromis w tej sprawie jest rezygnacją z roli społecznej uczonego” (s. 8) – ukazuje się nie publikowany dotąd w całości (pominięty z powodu ingerencji cenzury w zbiorowym wydaniu *Dzieł*) tekst Stanisława Ossowskiego na temat wolności słowa (powstał na przełomie lat 1961/1962).

Problematyka swobody słowa w dyskusjach naukowych. Kultura i Społeczeństwo 1983 nr 4 s. 3–8.

[VII]

110 rocznica urodzin Władysława Grabskiego stała się okazją do nadania jego imienia Kołu Naukowemu Socjologii Wsi przy Katedrze Socjologii Wsi SGGW.

[25–27 IX]

W setną rocznicę urodzin Bronisława Malinowskiego zorganizowano w Krakowie (Instytut Socjologii UJ i Oddział Krakowski PAN) sesję naukową dla upamiętnienia polsko-brytyjskiego uczonego. Wśród zaproszonych gości z zagranicy byli m.in. Raymond Firth, Ernest Geller oraz córki Profesora.

Między dwoma światami – Bronisław Malinowski. Materiały z międzynarodowej sesji... Red. G. Kubica i J. Mucha. Kr. 1985, 195 s. Zob. też: J. Olbrycht: Międzynarodowa konferencja... Kultura i Społeczeństwo 1985, nr 2 s. 267–268; M. Buchowski: Obchody stulecia urodzin Bronisława K. Malinowskiego. Lud 1985 t. 69 s. 365–366

[IX]

Krakowskie Niezależne Biuro Badania opinii Społecznej (do niedawna działające pod nazwą Centrum Badania Opinii Społecznej NSZZ „Solidarność”) przeprowadziło badania nt. warunków bytu ludności pod hasłem „Za ile i jak żyjemy?” (autor Jan Gadeja).

M. Tabin: Podziemne badania ankietowe. *Kultura i Społeczeństwo* 1990 nr 1 s. 206

[23 XI]

Jury III Konkursu Nagrody im. Floriana Znanieckiego przyznało doroczne nagrody za najlepsze prace naukowe o tematyce polonijnej. Nagrodzono Rogera M. Harrisa i Jerzego Smolicza za książkę *Australijczycy polskiego pochodzenia. Studium adaptacji i asymilacji młodego pokolenia* (Wrocław 1984) oraz autorów pracy zbiorowej *Dzieje Polonii w Ameryce Łacińskiej* (red. Marcin Kula, Wr. 1983). Wśród prac wyróżnionych znalazła się książka Aleksandra Posner-Zielińskiego *Tradycja a etniczność. Przemiany kultury Polonii amerykańskiej* (Wrocław 1982).

W. Miodunka: III Konkurs im. Floriana Znanieckiego na prace polonijne (1984). *Prz. Polonijny* 1985 z. 3 s. 101–106

[5 XII]

Mija pięć lat od daty śmierci Józefa Chałasińskiego – redakcja „Kultury i Społeczeństwa” uczciła tę rocznicę wydaniem zeszytu poświęconego pamięci Profesora, założyciela pisma i jego wieloletniego redaktora naczelnego.

Kultura i Społeczeństwo 1984 nr 4

[6 XII]

Zmarł w Poznaniu Tadeusz Szczurkiewicz, socjolog, uczeń Floriana Znanieckiego, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

Czamański R.: T. Szczurkiewicz – współtwórca polskiej socjologii. *Kronika Miasta Poznania* 1986 nr 4 s. 19–26; Kwilecki A.: T. Szczurkiewicz. *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny* 1985 z. 3 s. 401–403; T. Szczurkiewicz. *Studia Socjologiczne* 1985 nr 3/4 s. 6–16; Zabłocki G.: Profesor T. Szczurkiewicz 1895–1984. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Socjologia Wychowania* 1986 t. 6 s. 180–186

[7–8 XII]

Z inicjatywy KC PZPR zwołana została w Warszawie Ogólnopolska Partyjna Narada Nauk Społecznych. Dała ona wyraz zaniepokojeniu sytuacją polskich nauk społecznych, gdzie „podważona została pozycja marksizmu-leninizmu jako teorii i metodologii oraz jako ideologii” (s. 16). Zjawisko tym

bardziej niepokojące, bowiem „w wielu uczelniach i placówkach badawczych istnieją wręcz zorganizowane ośrodki opozycyjne, w planowy sposób prowadzące bezwzględna walkę ideologiczną i polityczną z marksizmem, [przy czym wśród naukowców partyjnych] znaleźli się i tacy, którzy demonstracyjnie porzucili szeregi i złożyli wizytówki w sztabach innych obozów politycznych” (s. 17). „Istnieje konieczność bezwzględnej walki z rewizjonizmem i dogmatyzmem [!] [...], bowiem Partia nie może zrezygnować i nigdy nie zrezygnuje z kierowania naukami społecznymi, przy czym idzie tu o takie podstawowe nauki społeczne, jak ekonomia polityczna, socjologia, filozofia, politologia” (s. 62).

H. Bednarski: Rola nauk społecznych w budowie socjalizmu i kształtowaniu socjalistycznej świadomości. *Nowe Drogi* 1985 nr 3/7 (Suplement) s. 15–32; H. Chołaj z zespołem: *Polityka naukowa i podstawowe kierunki badań*, tamże s. 61–93

Wydawnictwa książkowe (w wyborze):

Batawia Stanisław: *Wstęp do nauki o przestępcy. Zagadnienie skłonności przestępczych*. Wrocław 1984 Ossolineum 181 s.

Bittner-Szewczykowa Halina: *Dziecko wiejskie*. Kraków 1984 *Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie* t. 9, 206 s.

Ciupak Edward: *Religijność młodego Polaka*. Warszawa 1984 KiW 241 s.

Czyżewski Marek: *Socjologia życia politycznego 1984 Acta Universitatis Lodzensis Folia Sociologica* nr 8)

Dulczewski Zygmunt: *Florian Znaniecki. Życie i dzieło*. Poznań 1984 *Wyd. Poznańskie* 450 s.

Goćkowski Janusz: *Autorytety świata uczonych*. Warszawa 1984 PIW 292 s.

Gospodarek Tadeusz [i inni]: *Kandydaci do zawodu nauczycielskiego*. Opole 1984 *Wyd. WSP* 102 s.

Hurwic-Nowakowska Irena: *A Social Analysis of Postwar Polish Jewry*. Jerusalem 1986 *The Zalman Shazar Center for Jewish History*, 157 s.

Kamiński Antoni Z.: *Monopol i konkurencja. Socjologiczna analiza instytucji polityczno-gospodarczych*. Warszawa 1984 PWN 242 s.

Kolarska-Bobińska Lena: *Centralizacja i decentralizacja. Decyzje, władza, mity*. Wrocław 1984 Ossolineum 216 s.

Kozakiewicz Mikołaj: *Młodzież w okresie przełomów*. Warszawa 1984 LSW 291 s.

Lutyńska Krystyna: *Wywiad kwestionariuszowy. Przygotowanie i sprawdzenie narzędzia badawczego*. Wrocław 1984 Ossolineum 222 s.

Nierówności społeczne w Polsce i na Węgrzech. Red. T. Kolosiński i E. Wnuk-Lipiński. Wrocław Ossolineum 205 s.

Orzechowski Marian: Polityka, władza, panowanie w teorii Maxa Webera. Warszawa 1984 PWN 420 s.

Ossowski S.: O ojczyźnie i narodzie. Warszawa 1984 PWN 154 s.

Oświata w społecznej świadomości. Red. Wiesław Wiśniewski. Warszawa 1984 MAW 288 s.

Położenie klasy robotniczej w Polsce. Pod red. nauk. Przemysława Wójcika. Warszawa 1984 Wyd. ANS t. 1: Warunki pracy i poziomu zdrowotności robotników. Red. Anita Tomasiak-Brzost, 297 s.

Położenie klasy robotniczej w Polsce. Pod red. nauk. Przemysława Wójcika. Warszawa 1984 Wyd. ANS t. 2: Kwestia mieszkaniowa. Red. Anna Cembrzyńska-Sikora, 236 s.

Położenie klasy robotniczej w Polsce. Pod red. nauk. Przemysława Wójcika. Warszawa 1984 Wyd. ANS t. 3 Warunki bytu robotników. Red. Krystyna i Zdzisław Słowikowie, 535 s.

Reszke Irena: Prestiż społeczny a płeć. Wrocław 1984 Ossolineum

Reykowski Janusz: Logika walki. Szkice z psychologii konfliktu społecznego w Polsce. Warszawa 1984, KiW 159 s.

Rodzina polska lat siedemdziesiątych. Red. Maria Jarosz. Warszawa 1984 PWN 276 s.

Socjologia moralności. Red. Krzysztof Kiciński. Warszawa 1984 Wyd. UW 184 s.

Sopuch Kazimierz: Postawy wobec życia i wybór wartości a struktura społeczna. Gdański 1984 „Zeszyty Naukowe UG” 206 s.

Spółeczeństwo polskie czasu kryzysu. Przeobrażenia świadomości i warianty zachowań. Materiały z konferencji. Grzegorzewice, grudzień 1982 r. Praca zbiorowa pod red. Stefana Nowaka. Warszawa 1984 Wyd. IS UW 463 s.

Staniszki Jadwiga: Poland's self-limiting revolution. Ed. by Jan T. Gross. Princeton [1984] Princeton Univ. Press XII, 352 s.

Sztumski Janusz, Wódz Jacek: Z problematyki konfliktów społecznych i dezorganizacji społecznej. Wrocław 1984 Ossolineum 150 s.

Wizje człowieka i społeczeństwa w teoriach i badaniach naukowych. Red. Stefan Nowak. Warszawa 1984 PWN 344 s.

Znaniński F., Ziółkowski J.: Czym jest dla ciebie miasto Poznań? Dwa konkursy” 1928 i 1964. Warszawa 1984 PWN 444 s.

1994 [10 lat temu]

[19 III]

Walne Zgromadzenie Delegatów PTS nadało tytuł zagranicznego członka honorowego Jamesowi S. Colemanowi.

[19 III]

Polskie Towarzystwo Socjologiczne przyznało nagrody za miniony rok:
Nagrodę im. Stanisława Ossowskiego otrzymała Małgorzata Melchior (Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW) za książkę *Społeczna tożsamość jednostki*;

Nagrodą im. Floriana Znanieckiego nagrodzono dwie prace magisterskie Moniki Mazurczak (*Święty Mikołaj a świat kultury dziecięcej*, ISNS UW) i Łukasza Mazurkiewicza (*Wspólnota, autorytet, tradycja. W kręgu wartości konserwatywnych społeczeństwa polskiego okresu transformacji ustrojowej*, IS UW).

Kultura i Społeczeństwo 1994 nr 2 s. 162

[21 IV]

Zmarł Zygmunt Pióro, specjalista w zakresie socjologii miasta, geografii osadnictwa oraz urbanistyki, profesor Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej.

Jałowiecki B.: Zygmunt Pióro. *Afryka* 1987 t. 65 s. 9–13; Milewski J. J.: Zygmunt Pióro. *Hoemispheeres Studies on Cultures and Societies*. 1985 nr 2 s. 217–220; Mirowski W.: Wspomnienie o Zygmuncie Pióro. *Miasto* 1984 nr 9 s. 31; Siemiński W.: Zygmunt Pióro. *Studia Socjologiczne* 1984 nr 3 s. 5–8

[2 V]

W Łowiczu (w pobliżu Katedry) dokonano odsłonięcia pomnika Władysława Grabskiego (dłuta Andrzeja Renesa), męża stanu, premiera Drugiej Rzeczypospolitej, Ministra Skarbu, Profesora SGGW w Warszawie, historyka, ekonomisty i socjologa.

Władysław Grabski. Człowiek i dzieło. Red. Grzegorz Grabski. Łowicz 1994 Społeczny Komitet Budowy Pomnika Władysława Grabskiego

[27–30 VI]

Odbył się w Lublinie IX Ogólnopolski Zjazd Socjologiczny obradujący pod hasłem: „Ludzie i instytucje: stawanie się ładu społecznego”. Wprowadzeniem stał się „honorowy referat” seniora socjologów polskich Jana Szczyńskiego nt.: *Ludzie i instytucje. Zagadnienia powstawania ustroju Polski Ludowej i równoległych przekształceń społeczeństwa polskiego*.

„Uważałem, że socjolog wiedząc, powinien – przemawiał Profesor – swoją wiedzę użytkować z korzyścią dla bliźnich. Uprawiałem pilnie socjologię empiryczną, występowałem w parlamencie, przewodniczyłem komitetom, ostrzegałem itp. Nie żałuję tego bogatego życia, ale doszedłem do wniosku, że socjolog powinien być przede wszystkim uczonym, badaczem tworzącym naukę, gdyż w każdej innej funkcji łatwo go zastąpią legiony innych praktyków, a w tworzeniu wiedzy nie zastąpi go nikt. Wśród wszystkich zajęć pięknych jak kwiaty nauka jest wspaniałą różą. I gdy ktoś cytuje Słowackiego i mówi «nie czas żałować róż, gdy płoną lasy», odpowiadam słowami współczesnej poetki, która w poemacie *Litania do róży* napisała: «I po wsze czasy te róże są ważniejsze niż płonące lasy», (s. 22).

Ludzie i instytucje. Stawanie się ładu społecznego. Pamiętnik IX Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego. Lublin 1995 t. 1 s. 15–22 [Toż też *Kultura i Społeczeństwo* 1994 nr 4 s. 4–9]

Zob. też: Machaj I., Styk J.: Sprawozdanie z IX Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego. *Studia Socjologiczne* 1995 nr 1/2 s. 165–184

[15 VII]

Poczta Polska emituje znaczek o nominale 9000 złotych z podobizną Profesora Floriana Znanieckiego.

[24 VIII]

Zmarł Albin Kania, socjolog, były dyrektor OBOP przy Polskim Radiu i Telewizji (1977–1990), redaktor „Przekazów i Opinii”.

[Nekrolog] *Inform. Bież. PTS* s.33 1994 nr 39; Dohnalik J., Lipnik W.: A.K. (9.09.1930–24.08.1994). *St. Socjol.* 1994 nr 3/4 s. 5–6

[XI]

Zarząd Główny PTS ogłasza w listopadzie „Konkurs na podręcznik socjologii”, „który ma być przeznaczony dla studentów pierwszych lat socjologii oraz studentów uczących się socjologii na innych kierunkach studiów”.

Odezwa konkursowa ZG PTS [Ulotka]

[9–10 XII]

W Toruniu zorganizowano (Katedra Socjologii, Oddział Toruński PTS) IV Meeting Socjologii Wsi pod hasłem „Chałasiński dzisiaj”, pragnąc uczcić w ten sposób 90. urodzin autora *Młodego pokolenia chłopów*.

Chałasiński dzisiaj. Materiały z konferencji naukowej pod red. Andrzeja Kalety. Toruń 1996, 127 s.

[18–19 XI]

W Jabłonie k. Warszawy odbyła się konferencja naukowa nt. „Białoruś i Polska w Europie”. Podczas obrad koncentrowano się (1) na szansach kształ-

towania się narodowej tożsamości Białorusi, która po rozpadzie ZSRR odziedziczyła „niską świadomość narodową, niski poziom ekonomiczny i nieskuteczność w zarządzaniu gospodarką” (s. 179) oraz stosunkach Polski z Białorusią.

O. Deszko: *Kultura i Społeczeństwo* 1995 nr 3 s. 177–180

[XII]

Redakcja „Kultury i Społeczeństwa” uznała za stosowne opublikowanie polskiego przekładu *International Code of Marketing and Social Research Practice*. „Dla ludzi – czytamy w słowie od Redakcji – którzy uprawiają lub zlecają badania rynku i opinii, a szerzej – badania społeczne i socjologiczne. Kodeks stanowi [bowiem] bogate źródło kryteriów i wskazówek postępowania oraz podstawę wielu decyzji i rozstrzygnięcia sporów. Studiowanie Kodeksu rozwija też wrażliwość w zakresie etyki badań społecznych” (s. 193).

Międzynarodowy kodeks postępowania w dziedzinie badań rynkowych i społecznych. *Kultura i Społeczeństwo* 1994 nr 3 s. 193–202

[]

W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie utworzono Wydział Socjologiczno-Historyczny, w którego składzie znalazł się Instytut Filozofii i Socjologii.

Markowski D. i in.: *Socjologia na Podkarpaciu*, Rzeszów, wrzesień 2000, s. 10

[]

Instytut Macieja Rataja przyznał doroczną Nagrodę im. M. Rataja ks. prof. Władysławowi Piwowarskiemu (KUL) „za dorobek w dziedzinie badań nad religijnością wsi”.

„...Chciałem powiązać badania nad religijnością wiejską z odnową duszpasterstwa w Polsce, tym bardziej, że miało to miejsce w okresie Soboru Watykańskiego II i realizacji jego uchwał. [...] Niestety, ze strony Kościoła nie spotkało się to z aprobatą” – pisał laureat nagrody o okolicznościach uprawianej przez siebie socjologii religii. „Zabiegałem zawsze o uprawianie socjologii religii w sposób naukowy. Socjologowie „państwowi” opierali ją na założeniach marksistowskich, zaś socjologowie „kościelni” – na założeniach filozofii i teologii katolickiej. Prowadząc badania nad religijnością starałem się uwolnić socjologię religii od wpływu obydwu ideologii. Traktowałem ją zawsze jako subdyscyplinę socjologiczną stosującą pojęcia, metody i teorie wypracowane w socjologii. W warunkach polskich nie było to łatwe”.

Pamiętnik Instytutu Macieja Rataja, 1994, z. 1, s. 16–17

Wydawnictwa książkowe (w wyborze):

Badania struktury społecznej Łodzi: doświadczenia i perspektywy. Warszawa 1974 IFiS PAN 151 s.

Burszta Wojciech J., Piątkowski Krzysztof: O czym opowiada antropologiczna opowieść. Warszawa 1994 Instytut Kultury 184 s.

Domański Henryk: Społeczeństwa klasy średniej. Warszawa 1994 Wyd. IFiS PAN 326 s.

Dyczewski Leon: Rodzina, społeczeństwo, państwo. Lublin 1994 Tow. Naukowe KUL 203 s.

Engelking Barbara: Zagłada i pamięć. Doświadczenie Holocaustu i jego konsekwencje opisane na podstawie relacji autobiograficznych. Warszawa 1994 Wyd. IFiS PAN 318 s.

Gardawski Juliusz, Gilejko Leszek, Żukowski Tomasz: Związki zawodowe w przedsiębiorstwach przemysłowych. Warszawa 1994 Wyd. Fundacja im. F. Eberta 186 s.

Gołdyka Leszek: Rodzinny i rówieśniczy układ odniesienia młodzieży. Zielona Góra 1994 WSI 208 s.

Górnicy górnośląscy – ludzie zbędni, ludzie luźni? Szkice socjologiczne. Red. Marek S. Szczepański. Kraków–Katowice 1994, 124 s.

Górny Śląsk – na moście Europy. Red. Marek S. Szczepański. Katowice 1994 Wyd. Towarzystwo Zachęty Kultury 144 s.

Grzelak Zdzisław: Społeczności wiejskie w środkowym regionie kraju. Warszawa 1994 Wyd. IRWiR PAN 100 s.

Hałas Elżbieta: Obywatelska socjologia szkoły chicagowskiej. Lublin 1994 KUL 118 s.

Integracja społeczna ludności rodzimej Śląska po 1945 roku. Red. Władysław Jacher. Opole 1994 Instytut Śląski 114 s.

Kempny Marian: Antropologia bez dogmatów – teoria społeczna bez iluzji. Warszawa 1994 Wyd. IFiS PAN 224 s.

Kowalczyk Stanisław: Człowiek a społeczność. Zarys filozofii społecznej. Lublin 1994 Redakcja Wydawnictw KUL 324 s.

Ludzie i instytucje. Stawanie się ładu społecznego. Pamiętnik IX Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego. Lublin, 27–30 VI 1994. Lublin 1995 Wyd. UMCS t.1, 480 s. t.2, 304 s.

Lutyński Jan: Metody badań społecznych. Wybrane zagadnienia. Łódź 1994 ŁTN 315 s.

Mniejszości na Górnym Śląsku. Pomost czy przeszkoda w stosunkach polsko-niemieckich. Red. Wiesław Lesiuk. Opole 1994, 160 s.

Narojek Winnicjusz: Perspektywy pluralizmu w upaństwowionym społeczeństwie. Ocena sytuacji na podstawie polskich kryzysów. Warszawa 1994 ISP PAN 128 s.

Nauka, demokracja, autorytaryzm. Społeczne i kulturowe wymiary nauki. Red. Wojciech Sitek. Wrocław 1994 Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego 179 s.

Nauki społeczne a młodzież. Red. Tomasz Ożóg. Lublin 1994 Wyd. Norbertinum 162 s.

Palska Hanna: Nowa inteligencja w Polsce Ludowej. Świat przedstawień i elementy rzeczywistości. Warszawa 1994 IFiS PAN 227 s.

Pamiętniki emigrantów. Zesłańcym szlakiem. Red. Andrzej Budzyński. Warszawa 1994 Wyd. SGH 282 s.

Patologia i terapia życia naukowego. Red. Janusz Goćkowski i Przemysław Kisiel. Kraków 1994 „Universitas” 232 s.

Polityczne życie lokalne. Red. Jacek Wódz. Katowice 1994, 312 s.

Rzepa Barbara, Leoński Jacek: Polacy w Rosji. Studium psychosocjologiczne Polaków z Sankt-Petersburga. Szczecin 1994 Wyd. UŚ 142 s.

Słomczyński Kazimierz M., Janicka Krystyna, Wesołowski Włodzimierz: Badania struktury społecznej Łodzi. Doświadczenia i perspektywy. Warszawa 1994 Wyd. IFiS PAN 103 s.

Społeczeństwo i władza lat osiemdziesiątych w badaniach CBOS. Do druku przygotowała Barbara Badora i inni. Warszawa 1994, 477 s.

Społeczeństwo polskie w latach 1989–1993. Wybrane zagadnienia i dane z zakresu polityki społecznej. Red. Antoni Rajkiewicz. Warszawa 1994, 180 s.

Społeczne konsekwencje transformacji ustrojowej. Praca zbiorowa pod red. Mirosławy Grabowskiej, Krzysztofa Pankowskiego i Edmunda Wnuk-Lipińskiego. Warszawa 1994 Instytut Studiów Politycznych PAN 204 s.

Tarkowski Jacek: Socjologia świata polityki. T. 1: Władza i społeczeństwo w systemie autorytarnym. T.2: Patroni i klienci. Warszawa 1994 Wyd. Instytut Studiów Politycznych PAN 344 s., 184 s.

Vie politique locale. Polityczne życie lokalne. Red. Jacek Wódz. Katowice 1994 „Śląsk” 311 s.

Wallis Aleksander: Atlas kultury Polski 1946–1980. Międzychód 1994 Wyd. Eco 464 s.

Zmierzch socjalizmu państwowego. Szkice z socjologii ekonomicznej. Praca zbior. pod red. Witolda Morawskiego. Warszawa 1994 Wyd. Nauk. PWN 355 s.

Władza i społeczności lokalne w procesie przeobrażeń ustrojowych. Red. Piotr Dobrowolski. Katowice 1994 Wyd. UŚ 148 s.

Zestawił Włodzimierz Winclawski